תמצית הדף

סיכומים קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 64 | חולין קי"א. עד קל"א: | כסלו ה'תשפ"ו

תמציות
להתענג בידיעת התורה

קי"א. רבה בר רב הונא נזדמן לביתו של רבה בר רב נחמן והביאו לפניו ג' סאים של פת נקיה מרוחה בשמן ודבש, וכששאלם אם ידעו שהוא עומד לבוא, אמרו לו וכי אתה חשוב יותר משבת שנאמר עליה **"וקראת לשבת עונג".**

כבד שיש בו סימפון מלא דם צריך לקורעו שתי וערב, וכשמניחים אותו בתנור לצלותו יש להניחו כשהצד החתוך נמצא למטה כדי שהדם יזוב ויצא, דאף שדם הבלוע בכבד מותר, דם הכנוס בסימפונות נחשב דם. אמנם **טחול** מותר אפי' בבישול, דאינו אלא שומן בעלמא.

צלית כבד או כחל יחד עם בשר- אם הכבד נמצא מעל הבשר בזמן הצליה, י"א שהבשר מותר אע"פ שזב דם מהכבד על הבשר, כיון שהדם ע"י צליה אינו נח להבלע אלא הוא מחליק מהבשר, וי"א שהבשר אסור כיון שדם הוא איסור דאורייתא. וכחל שנצלה מעל בשר, לדעה הראשונה הבשר אסור כיון שהחלב נסרך (-נדבק ונבלע) בבשר, ולדעה השניה הבשר מותר כיון שחלב שחוטה איסורו מדרבנן, משא"כ דם שאיסורו מדאורייתא, ומרימר אמר שלהלכה מותר לצלות כבד או כחל מתחת הבשר, אבל מעל הבשר מותר רק בדיעבד ולא לכתחילה, ולדידן בכל אופן אסור לכתחילה, דשפודים שלהם היו תלויים כשחודם למטה, ומה שהיו מכניסים קודם היה למעלה, אבל שפודים שלנו הם שוכבים, ולפעמים זנב השפוד גבוה יותר מראשו ולפעמים להיפך, וממילא בין שהכבד לצד הראש בין שהוא לצד הבשר אסור. ואם יש כלי מתחת הדברים הנצלים, אסור אפי' בשר מעל כבד, מפני שדם הכבד דרכו לצוף, (משא"כ בסתם בשר שהדם שוקע).

דיני בליעות בכלים

קי"א: סכין ששחטו בה אסור לחתוך בה מאכל רותח מפני שבית השחיטה רותח והסכין בולע מהדם וחוזר ופולטו במאכל הרותח, **ובצונן**, י"א שצריך הדחה לאותו צונן, וי"א שא"צ הדחה.

בליעה ע"י מליחה וכבישה- לשמואל מליח הרי הוא כרותח, ולכן קערה שמלחו בה בשר אסור לאכול בה רותח מפני שהדם נבלע בקערה ונותן טעם ראשון הוי כאיסור גמור, אא"כ טעם קפילא נכרי ואמר שאין בזה טעם מהאיסור, וכן כבוש הרי הוא כמבושל. ורבין אמר שלרבי יוחנן מליח אינו כרותח וכבוש אינו כמבושל, ואביי אמר שמכך שרב אסי תלמידו של רבי יוחנן שבר קערה שמלחו בה בשר שהיא של חרס שאין לה תקנה, מבואר שלרבי יוחנן מליח הרי הוא כרותח. (אמנם בר גוזלא חי שנפל לכותח מותר, דלא אמרינן דמליח כרותח אלא היכא שאינו נאכל מחמת מלחו (-אינו נח להאכל מרוב המלח שבו עד ששורים ומדיחים אותו במים, כעין מליחת בשר להצניע), ואם הוא צלי צריך לקלפו מלמעלה סביב, ואם יש בו בקעים והא צלי, שכולו בולע דרך הנקבים, או שהוא מתובל שהתבלין מרכך אותו והוא נח וצמא לבלוע, הכל אסור. קי"ב.).

צנון שחתכוהו בסכין בשרי, לרב כהנא מותר לאוכלו עם כותח חלבי, אע"פ שהצנון חריף וממילא הוא בולע מהשמנונית שנקרשה על הסכין שזה כבשר. **לאביי** הטעם משום שהצנון בלע טעם היתר ולא איסור, ולרבא אף שבלע התר סוף סוף איסורא קאכיל כשנותנו עם החלב, אלא הטעם משום שאפשר לטעום לפני שמערבים את הצנון עם החלב ולהרגיש אם יש בצנון טעם בשר. ולהלכה אסור לאוכלו עם כותח מפני שהוא חריף ובולע מהממשות שנשארת על הסכין, ועוד דמשום חורפיה בלע טפי מדגים הרותחים, ואגב דוחקא דסכינא הסכין פולט והצנון בולע.

אבל קישות שחתכוה בסכין יגרור מעט את מקום החתך ויאכל, מפני שהיא מתוקה ואין השמנונית נבלעת בתוכה אלא צפה על מקום החתך, וקלחי לפת שחתכם בסכין מותר לאוכלם מפני שזה לא חריף ואין טעם השומן ניכר בהם, **ובסלק אסור** מפני שזה נותן בהם טעם, **אא"כ חתך גם לפת** מפני שאז הלפת מבטלת את טעם השמנונית מהסכין. (קי"ב.).

דין בליעה מהקדירה עצמה- דגים שהניחום רותחים בקערה, לשמואל מותר לאוכלם עם מאכל חלבי, כיון שזה נותן טעם בר נותן טעם, דקערה זו אינה בשר אלא רק יש בה טעם בשר (דסתם קערה מקנחים אותה מהשומן שנקרש עליה משום מיאוס, משא"כ סכין שלפעמים יש עליו ממשות של שמנונית קרושה ואינה ניכרת), ורק דבר שנתבשל עם בשר ממש אסור לאוכלו עם מאכל חלבי. **ובשיטת רב** י"א שזה אסור וכדמצינו שרב הכינו לו סם רפואה בקערה ואח"כ הכינו בה תבשיל ואמר שהוא הרגיש בתבשיל את טעם הרפואה, וי"א שגם רב מתיר, ושאני התם שזה היה דבר מר ביותר. ורבי אלעזר תלמידו של רב נהג לאיסור. והלכה כשמואל שדגים שעלו בקערה מותר לאוכלם בכותח.

לרבי חייא פת פוטרת כל מיני מאכל, ויין פוטר כל מיני משקין, ולכן אחד האמוראים שהיה תלמידו אכל תאנים וענבים בתוך הסעודה בלי לברך, אמנם להלכה דברים הרגילים לבוא אחרי הסעודה ולא באים ללפת את הפת, טעונים ברכה לפניהם ואחריהם אפילו אם הביאם בתוך הסעודה, דכיון שאינם לפתן אין הפת פוטרתם.

קי"ב. אין **להניח כד של מלח ליד כד של כותח,** מפני שהאיסור בעין -שהכותח נראה וניכר מפני שהוא עבה, וחוששים שיפול מהכותח למלח בלא ידיעתו, והוא ימלח בזה קדירה של בשר, אבל כד של חומץ מותר להניחו ליד כותח, כיון שהאיסור לא בעין ואינו נותן טעם.

דיני מליחת הבשר

כבר שחתכו עליו בשר שנצלה, לשמואל הכבר נאסר מפני שהדם יוצא מהבשר ונבלע בכבר, והיינו אם הבשר האדים, ויצא ממנו מוהל סמיך (דאם הוא צלול אין זה דם), ועבר עד הצד השני של הכבר ונראה משני צידי הכבר, **ורב** הונא היה נותן את זה לשמשו, דס"ל שזה מותר אלא שהיה איסטניס, **ורבא** היה אוכל זאת בעצמו וקרא לזה 'חמר בשר' -יין הבשר.

אין מניחים כלי שמקבלים בו את השומן **תחת הבשר**, עד שיכלה כל מראה אדמומית **שבו** שכבר נפלט כל דמו. **רב** פפא אמר דהיינו עד שתעלה תמרתו (-שהבשר מעלה עשן. ל"א שהגחלים מעלים עשן, דכל זמן שהדם שותת עליהם הם כבים והולכים, אבל כשנוטף עליהם שומן הם מעלים עשן, (ואף ששמואל אמר שכבר שחתך עליה בשר שכבר נצלה **אסור לאוכלה** וא"כ איך מותר בכלה מראה אדמומית שבו, **שאני התם שבגלל דוחקא דסכינא נפלט דם**, אבל בלא דוחק הסכין אין יוצא דם ע"י האור אלא זה שמנונית. קי"ב:). **ורב אשי** הקשה שמא רק החלק התחתון הסמוך לגחלים הגיע למידה זו ולא החלק העליון, ולכן אין לו תקנה אלא אם יניח שתי חתיכות מלח בשבר ובכלי, והדם נשאב למלח ויורד לשולי הכלי, (ודווקא מעט מלח מועיל, אבל הרבה מלח פוסק את כח הדם ועושהו כמים והוא נעכר ומתערב עם השומן.

קי"ב: מליחת ב' דברים יחד-

אם מלח ב' דברים יחד בכלי שאינו מנוקב, אפי' ב' עופות יחד אסורים, מפני שהדם נשאר בכלי וחוזר ונבלע, וכמבואר לקמן קי"ג. שאין מולחים אלא ע"ג כלי מנוקב. **ואם הכלי מנוקב, בב' עופות מותר** אע"פ שהדם יורד מהעליונה לתחתונה, כיון שהדם לא נשאר בכלי, וכל זמן שהעליון פולט גם התחתון פולט, וכל זמן שהתחתון טרוד בפליטה אינו בולע, **אבל דגים ועופות** וכ"ש בשר אחר לפי שהוא קשה יותר מבשר עופות, הדגים **אסורים**, אבל העופות מותרים, **מפני שהדגים** שהקרום שלהם רך ממהרים לפלוט, **ועופות פולטים** אחרי הדגים, והדגים בולעים מהעופות.

ואם מלח בשר שחוטה וטריפה יחד, רבא אמר שהשחוטה נאסרה אפילו אם מלח בכלי מנוקב, ולא אמרינן שהדם לא נבלע בחתיכה התחתונה כיון שהיא טרודה לפלוט ושתי החתיכות נחות יחד מפליטתם, **דכתיב "הַטמאים** לכן בכל השרץ" ה' יתירא **לאסור גם את הציר והרוטב והקיפה** -פרורי בשר ותבלין הנקפים בשולי הקדירה, **אבל אין** ראיה לאסור מדברי שמואל שמליח הרי הוא כרותח וכבוש הרי הוא כמבושל, דשמא רק הדם אוסר כגון בכלי שאינו מנוקב, **ולא הציר והרוטב** כיון שזה זיעה, ולדם ליכא למיחש הכא כיון שהכלי מנוקב.

קי"ג. ודג טהור שמלחו עם דג טמא, אם הטהור מליח והטמא תפל לא נאסר הטהור, ואם הטמא מליח והטהור תפל נאסר הטהור, ואם שניהם מלוחים, לרבא נאסר הטהור.

צריך להדיח את הבשר, ואח"כ למולחו, ואח"כ לחזור ולהדיחו, כדי להוציא את דמו. ואם הבשר הודח בבית הטבח אין בעה"ב צריך לחזור ולהדיחו.

רב דימי מנהרדעא היה מולח במלח גס, **ומנערו** לאחר זמן, מפני שהוא בולע דם, אבל מלח דק א"צ לנער מפני שהוא נמס מעצמו.

הכרכשתא והמעיים (-קיבה וכרס ושאר המעיים) **והמעיים שסביב הכנתא אינם בחזקת שיש בהם דם** ליאסר אם לא נמלחו, (אבל הלב והריאה והכבד והכנתא עצמה יש בהם דם והם צריכים מליחה).

בשר בזמן מליחתו צריך להניחו ע"ג כלי מנוקב.

רב ששת היה מולח עצם עצם, **והגמרא** דוחה שאם חוששים שאחת תבלע מהשניה נחשוש גם שצד אחד **יבלע מהשני**, אלא מותר למלוח כמה חתיכות יחד, מפני שכל זמן שהם טרודים לפלוט אינם בולעים, והם גומרים יחד לפלוט.

השובר את מפרקת הבהמה לפני שתצא נפשה הוא גורם שהדם **יבלע באברים**, דהבהמה בשעת שחיטתה

מוציאה דם, וכששבר מפרקתה מתוך צרתה אין בה כח להאנח ולהוציא דם, והדם נבלע באבריה, **והבהמה נהייתי יותר כבידה**, ונמצא גוזל את הבריות כשמוכרה במשקל, והגמ' מסתפקת אם בהמה זו מותרת באכילה. תיקו.

המשך דיני בשר בחלב

המעלה על השלחן עוף וגבינה יחד, אינו עובר בלא תעשה. מתני'. ואין מזה ראיה שבשר עוף בחלב דאורייתא, דאימא אינו בא לידי לא תעשה והיינו שאין חוששים שמא יאכלנו ויעבור עליו, דגם אם יאכלו אינו עובר.

באיזה בשר וחלב יש איסור דאורייתא-

לת"ק איסור בישול והנאה הוא בבשר וחלב של בהמות טהורות, אבל אם אחד מהם טמא מותר בבישול **ובהנאה** דאין בו משום בשר בחלב כדליקן לקמן, ויש בו רק איסור אכילה של בהמה טמאה.

ולרבי עקיבא איסור בשר בחלב בחיה ועוף אינו דאורייתא, דכתיב ג' פעמים "לא תבשל גדי בחלב אמו" למעט חיה שאינה בהמה (ואף שחיה בכלל בהמה, היא ממועטת מקרא יתירא) **עוף** שאינו בהמה **וטמאה** שאינה כגדי שהוא טהור, ושאר בהמות טהורות יש להם רבוי כדלקמן.

ולרבי יוסי הגלילי "לא תבשל גדי בחלב אמו" הוקש ל"לא תאכלו כל נבילה" שנאמר באותו פסוק עצמו, דמשמע שכל דבר שיש בו איסור נבילה יש בו איסור בשר בחלב, אמנם עוף אף שיש בו איסור נבילה מותר לבשלו בחלב, כיון שלא שייך בו "חלב אמו".

ומחלוקת ר"ע וריה"ג היא שריה"ג אוסר חיה מדאורייתא דכל שהוא אסור משום נבילה נוהג בו בשר בחלב חוץ מן העוף שאין לו חלב אם, ולר"ע חיה אסורה מדרבנן. או שר"ע אוסר חיה ועוף מדרבנן ולכן ר"ע אמר ש'אינו מן התורה', וריה"ג מתיר עוף אפי' מדרבנן, וכדאיתא בברייתא ש(במקומו של רבי אליעזר היו כורתים עצים בשבת לעשות פחמים כדי לעשות פחמים בשביל לעשות איזמל אם אין לו איזמל, דס"ל שמכשירי מצוה הדוחה את השבת דוחים את השבת, ו)במקומו של ריה"ג היו אוכלים בשר עוף בחלב. קט"ז. .

<u>קי"ג:</u> מה לומדים מדכתיב ג' פעמים "לא תבשל גדי בחלב אמו"-

שמואל לומד מדכתיב ג"פ "גדי", לרבות שיש איסור בשר בחלב גם בח֫לֶב ובמתה שאם בישל ח֫לֶב בח֫לֶב או בשר נבילה בחלב ואכלם עובר גם משום בשר בחלב, אף שאיסור ח֫לֶב ונבילה חל לפני איסור בשר בחלב, (ומחד קרא נפקי, דס"ל איסור חל על איסור, ומה שמצינו ששמואל אמר בשם רבי אלעזר שכהן טמא שאכל תרומה טמאה אינו חייב מיתה ומבואר שאיסור אכילת תרומה בטומאת הגוף שהוא בלאו ד"בקדשים לא יאכל וכו' ובא השמש וטהר ואחר יאכל", ועונשו מיתה בידי שמים, לא חל על איסור תרומה טמאה שאסורה ועומדת עליו באיסור עשה ד"בשעריך תאכלנו הטמא והטהור" דמשמע שטמא וטהור אוכלים יחד בקערה אחת שהבשר נטמא, ומיירי בבשר פסולי המוקדשין לאחר פדיונם, ו"תאכלנו" לזה ולא לאחר והיינו שתרומה טמאה אסורה באכילה, ולאו הבא מכלל עשה עשה, שאני התם שיש מיעוט מיוחד דכתיב "ומתו בו כי יחללוהו" פרט לזו שמחוללת ועומדת. או ששאני בשר בחלב שיש רבוי מיוחד, דגם ה"גדי" הראשון מיותר, מדלא כתיב "לא תבשל בחלב אמו", או ששמואל אמר שכך דעת רבו רבי אלעזר, (וכל היכא דקתני 'משום פלוני' לא שמע הדבר מפיו אלא מפי אחרים, ושמואל לא ראה את רבי אלעזר שהיה בזמן החורבן מתלמידי רבן יוחנן בן זכאי, ושמואל היה בסוף שנותיו של רבי), אבל הוא עצמו חולק). וכן לומדים לרבות שליל, ולמעט בהמה טמאה, (ור"ע סובר שאיסור חל על איסור, וממילא ח֫לֶב ומתה א"צ קרא, ושליל הוא גדי מעליא. קט"ז). ולמעט דם א"צ קרא, דלאו גדי הוא, , וכן למעט שליא א"צ קרא, דפירשא בעלמא היא, ומהיכא תיתי לאוסרם. ומדכתיב ג"פ "בחלב אמו" לומד שמואל למעט חלב זכר שהיה לו חלב מועט מן הדדים וכגון אם נשתנה והיו לו דדים, **וחלב שחוטה** שכבר אינה ראויה להיות אם, **וחלב טמאה** שאינה ממין אמו, דמשמע שלא נאסר חלב אלא ממין שנאסר בשר. והמבשל בחלב גדי שלא הניקה שלא ילדה מעולם ויש לה חלב כשהיא קרובה לימי לידתה חייב, כיון שעתיד לבוא לכלל אם.

המבשל ח֫לֶב בח֫לֶב נחלקו רבי אמי ורבי אסי אם לוקה או לא. הגמ' אומרת שאין הכרח לומר שנחלקו אם איסור חל על איסור, די"ל שלכו"ע אין איסור חל על איסור, ועל האכילה אינו לוקה לכו"ע, ונחלקו אם לוקה על הבישול כיון שבבישול יש רק איסור בשר בחלב דח֫לֶב ושאר איסורים לא נאסרו בבישול, או שכיון שהתורה אסרה אכילה בלשון בישול, אינו לוקה על בישול כמו שאינו לוקה על האכילה. או שלכו"ע לוקה על הבישול, והמחלוקת היא אם אינו לוקה על האכילה כיון שאין איסור חל על איסור, או שלוקה כיון שהתורה אסרה בלשון בישול. או שבאמת לא נחלקו, ולוקה על הבישול דחדא איסורא הוא, ועל האכילה אינו לוקה אם התרו בו משום בשר בחלב ולא משום אכילת ח֫לֶב, דלא אתי איסור בשר בחלב וחייל אאיסור ח֫לֶב.

<u>קי"ד.</u> עצמות וגידים וקרניים וטלפיים שבישלם בחלב פטור.

פיגול נותר וטמא וח֫לֶב שבישלם בחלב, תלוי דינם אם איסור חל על איסור בכל האיסורים.

לענין הכשר זרעים, מי חלב כחלב וחלב נקרא משקה דכתיב "ותפתח את נאד החלב ותשקהו", **ומוחל** (-משקה הזב מן הזיתים) **הרי הוא כשמן** דאיקרי משקה דכתיב "משתה שמנים", והם מכשירים את הזרעים, אמנם המבשל בשר במי חלב פטור.

מקור איסור בשר בחלב בכל הבהמות-

אף שבתורה כתיב "לא תבשל <u>גדי</u> בחלב אמו" האיסור כולל כל בהמה, דכתיב "וישלח יהודה את גדי העיזים" ועוד כתיב "גדיי העיזים", משמע מזה שכל מקום שנאמר גדי סתם, אפילו פרה ורחל במשמע, ואין ללמוד משם שבכל מקום הכונה לגדי עיזים, דשני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים, ולמ"ד מלמדים, איכא תרי מיעוטי - ה' דכתיב בכל אחד. (קי"ג:).

ובברייתא איתא שאין ללמוד לאסור לבשל גדי בחלב פרה ורחל מק"ו, דאם אמו שלא נאסרה עימו בהרבעה, ונכנסת עימו לדיר להתעשר, אסור לבשל את בשרו בחלב שלה, פרה ורחל שנאסרו עמו בהרבעה ואין נכנסים עימו לדיר להתעשר לא כל שכן. דיש לדחות שאמו נאסרה באיסור אותו ואת בנו משא"כ פרה ורחל. ורחל שנכנסת עמו לדיר להתעשר, אין ללומדה מאמו שהרי אמו יש בה איסור אותו ואת בנו, ואין ללמוד מפרה שהרי אינה נכנסת עמה לדיר להתעשר. אלא לומדים חלב פרה ורחל מ"בחלב אמו". דרשה זה חולקת על דרשת שמואל, דהאי תנא סובר שחלב זכר ושחוטה וטמאה נלמדים מהפסוק הראשון דכתיב "אמו" ולא שחוטה ולא זכר ולא טמאה, ו"גדי" משמע ליה דווקא גדי, ובשר חיה ושאר בהמות נלמדים מ"גדי" יתירא.

ואחותו הגדולה (שאינה נכנסת עימו לדיר להתעשר, ומאידך אינה אסורה עימו בשחיטה) והקטנה (שנכנסת עימו לדיר להתעשר) נלמדים מאמו ופרה **בצד השוה.** -אחותו הגדולה והקטנה היינו ממינו ממש של הגדי, הגדולה היינו זקנה שכבר נתעשרה, וקטנה זו גדייה שלא נתעשרה עדיין, ופרה ורחל מתרבים מ"בחלב אמו" וכנ"ל, ואחותו הגדולה והקטנה נלמדים מצד השוה מאמו ופרה, דמה אמו שנכנסה עמו לדיר נאסרה עמו בבישול, אחותו גדולה לא כ"ש, מה לאמו שכן נאסרה עימו בשחיטה, פרה תוכיח, מה לפרה שכן נאסרה עימו בהרבעה ובמעשר, אמו תוכיח שמותרת עמו בהרבעה ובמעשר, וחזר הדין, הצד השוה שבהן שהם חלב הוא בשר ואסור לבשל בחלב, ואתיא מביניא בין אחותו גדולה ובין קטנה. ע"כ פירוש רש"י כדברי ר' יוסף טוב עלם. וי"מ שאחותו גדולה זה פרה ואחותו קטנה זה רחל.

<u>קי"ד:</u> אסור לבשל בהמה בחלב עצמה, דכתיב "בחלב אמו" יתירא. הגמ' רוצה ללמוד דין זה מק"ו שאם לא נאסר **פרי עם פרי** -שני בני פרה בשחיטה ביום אחד, נאסר **פרי עם האם**, כ"ש בישול שנאסר פרי עם פרי -גדי עם החלב, ק"ו שיאסר פרי עם האם. ואין לדחות שסוס בן סוסה יוכיח, שהוא אסור עם אחותו הפרדה שילדה הסוסה מהחמור, ומותר עם אמו, דשאני התם שזרע האב הוא הגורם לאיסור -צד אביהם שהוא חלוק, ואין האיסור בגלל שזה פרי עם פרי, שהרי פרד בן סוסה שאביו חמור אסור בסוסה ומותר בפרדה. ואין לדחות שעבד בן שפחה יוכיח, שהוא אסור בבת חורין כאחותו המשוחררת ומותר במין אמו, דשאני התם שהגט שחרור גורם לאיסור ולא בגלל שזה פרי עם פרי, שהרי עבד בן משוחררת מותר באחותו ואסור באמו. ואין לדחות שכלאי זרעים יוכיחו שאסור בשני מינים ומותר במין אמו -הקרקע, דשאני התם שכל האיסור הוא ע"י האם והיינו זריעה, שהרי מותר להניחם חיטים ושעורים יחד בכד כדי להצניעם. אמנם איכא למיפרך שגדי עם חלב הם ב' גופים, משא"כ חלב עם אמו, להכי בעי קרא.

מקור איסור בשר בחלב באכילה ובהנאה- בשר בחלב אסור באכילה דכתיב "לא תאכל כל תועבה" - כל שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל עולמית בכל אופן, בין שנעשה בעבירה ובין שלא בעבירה כגון ע"י קטן או עכו"ם. ואסור בהנאה, שהרי כל מקום שנאמר "לא תאכל" או "לא תאכלו" זה כולל איסור אכילה והנאה, עד שיפרט הכתוב כמו בנבילה "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי", שמבואר בזה שלמרות שבאיסור כתוב רק אכילה צריך לפרט שהנאה מותרת, וא"כ כל מקום שלא פירט הכתוב להתיר הנאה זה אסור בהנאה. (לר"מ מותר גם למכור נבילה לגר, דכתיב "לגר אשר בשעריך תתננה או מכור", ומותר גם לתת לנכרי דכתיב "תתננה או מכור לנכרי", ולא כתיב תתננה לגר ותמכרנה לעובד כוכבים. ולרבי יהודה דברים ככתבם לגר בנתינה ולעכו"ם במכירה, דכתיב "או", ולר"מ או בא להקדים נתינה לגר לפני מכירה לנכרי, ולרבי יהודה א"צ לזה קרא, דגר אתה מצווה להחיותו משא"כ נכרי).

<u>קט"ו.</u> למה לא לומדים איסורי אכילה והנאה נוספים מ"לא תאכל כל תועבה"-

מעשה שבת כגון המבשל בשבת אינם נלמדים מפסוק זה לאוסרם לכל ישראל, ורק במזיד אסור למבשל עצמו משום קנס אבל לאחרים מותר, דכתיב "קודש היא" - היא קודש ואין מעשיה קודש.

החורש בכלאים או חוסם פי פרה לא לומדים לאסור מפסוק זה, דאם שבת דחמירא אינה אוסרת כ"ש שאלו אינם אוסרים, אבל לגבי בשר בחלב לא אומרים ק"ו זה, דהם נלמדים מהפסוק, ומסתבר שהפסוק מדבר על בשר בחלב כיון ששם הוא אוכל את התועבה עצמה, משא"כ באחרים. (וגם באחרים ניתן לדחות דחיה זו, אמנם דבר שיש תשובה בו עצמו לא לומדים אותו מאחרים).

כלאי זרעים לא נלמדים מפסוק זה, דכתיב בכלאי הכרם "פן תקדש" - פן תוקד אש, ומשמע שכלאי זרעים מותרים, ואין לומר שהם מותרים רק בהנאה, דכלאי בהמה לומדים שהם מותרים להדיוט ממה שהתורה אסרתם לגבוה דכתיב "שור או כשב או עז" – פרט לכלאים, וכלאי זרעים הוקשו לכלאי בהמה דכתיב "שדך לא תזרע כלאים, בהמתך לא תרביע כלאים".

אותו ואת בנו לא נאסרים מפסוק זה, דא"כ למה צריך פסוק לאסור מחוסר זמן לגבוה.

שילוח הקן אם נטל האם מעל הבנים שהוא חייב לשלח את האם לא נאסר מפסוק זה לאכול את האם לעולם, דלא אמרה תורה "שלח" לתקלה. ל"א שילוח הקן נאסור אפילו אם שילח את האם, דכל שתיעבתי לך באותה שעה הרי הוא בבל תאכל לעולם, וזה עיקר, דאין לאסור דבר שמתחילה היה מותר, דא"כ החורש בשור וחמור והמרביע כלאים והחוסם יאסרו הבהמות, ושאלות הגמרא הם רק על היוצא מהם.

מקורות נוספים לאיסורי בשר בחלב-

ריש לקיש לומד איסור בשר בחלב באכילה מ"אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל", ומבושל מיותר כדי ללמד שיש בישול אחר שהוא ג"כ אוסר.

קט"ו: רבי לומד איסור אכילה מדכתיב "לא תאכלנו" יתירא בפרשת ראה על איסור דם, ולדם לא איצטריך דהא כתיב ביה קראי טובא, וכיון שהתורה נדרשת ב'דבר הלמד מעניינו' שדבר סתום שלא נתפרש על מה הוא מדבר לומדים מהפרשה על איזה ענין הוא מדבר, לכן לומדים לבשר בחלב, כיון שהענין מדבר על שני מינים, (דפסולי המוקדשין שנפדו מותרים באכילה כחולין ואסורים בגיזה ובעבודה כקדשים). ואיסור הנאה לומד רבי מהקש "כי עם קדוש אתה לא תבשל גדי" ל"לא יהיה קדש" ובעילה הנאה היא.

דבי רבי אליעזר למדו איסור הנאה מ"לא תאכלו כל נבילה וכו' לא תבשל גדי בחלב אמו" - אמרה תורה כשתמכרנה לא תבשלנה בחלבו ותמכרנה.

דבי רבי ישמעאל למדו מדכתיב ג' פעמים "לא תבשל גדי בחלב אמו" – אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בישול.

איסי בן יהודה לומד איסור אכילה מגזירה שוה "כי עם קדוש אתה" ל"ואנשי קודש וכו' לא תאכלו". ואיסור הנאה לומד מק"ו, שאם ערלה שלא נעבדה בה עבירה אסורה בהנאה, כ"ש בשר בחלב שנעשתה עבירה בבישולם יחד שאסורים בהנאה, (אך בלי שלמדנו איסור אכילה מגזירה שוה, היינו פורכים שחורש בכלאים וחוסם פי פרה יוכיחו שאע"פ שנעבדה בהם עבירה מותרים).. מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר, חמץ בפסח יוכיח, מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת, כלאי הכרם יוכיחו, ואין לומר ערלה תוכיח וחזר הדין, משום דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהם שהם גידולי קרקע, אבל השתא דאמרינן כלאי הכרם יוכיחו ליכא למיפרך מה לכולהו שהם גידולי קרקע, משום שהכלל הוא שאם לומדים דין מג' מקומות בצד השוה, ואין פירכא על המקור השלישי, לא פורכים אלא פירכא של קולא וחומרא ולא פירכא כל דהו, וכן בלימוד ממקור אחד צריך פירכא של קולא וחומרא, אבל כשלומדים חדא מתרתי פרכינן פירכא כל דהו.

קט"ז. ואין לפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר, דאף כלאי הכרם היתה להם שעת הכושר קודם השרשה, דאף עיקרם (-הזרע כשנשרש) נאסר, דכתיב "הזרע" דמשמע זריעה עצמה, אמנם בדבר שכבר היה זרוע שנשרש בהיתר מחוץ לכרם, וכגון המעביר עציץ נקוב בכרם, אינו נאסר אלא בהוסיף מאתים, דכתיב "פן תקדש המלאה" משמע מילויו ותוספתו.

שיטת רבי שמעון שבשר בחלב מותר בהנאה, דילפינן גזירה שוה "כי עם קדוש אתה" מ"ואנשי קודש תהיון לי וכו' לכלב תשליכון אותו" שאסור באכילה ומותר בהנאה.

דיני קיבה וחלב הנמצא בה

חלב קרוש הנמצא בקיבת בעל חיים יונק, וכן בשר הקיבה עצמה, ניתן להעמיד בו גבינות (ע"י נתינת מעט מהם לתוך החלב). ולהלן יבואר האם מותר להעמיד גבינות כאשר הבהמה היא טריפה או שינקה את החלב מטריפה, והאם חלב שהעמידוהו בבשר הקיבה נאסר משום בשר בחלב.

קט"ז: **חלב** קרוש **הנמצא בקיבה** של נבילה, ברישא דמתני' איתא שהוא אסור, ובסיפא מבואר שבהמה כשרה שינקה מטריפה החלב שבקיבתה אסור, אבל טריפה שינקה מכשרה החלב שבקיבתה מותר, מפני שהוא כנוס במעיה. רב חסדא ביאר שברישא אסור מפני שנראה כאוכל נבילות, אבל בסיפא איכא שחיטה. ורבא מקשה שאם בנבילה שאין לחוש שאם נתיר את קיבתה יבואו לאכול ממנה כיון שהיא מאוסה, החלב אסור, כ"ש בטריפה שחוטה שאסור שמא יאכל מבשר הטריפה. וביאר רבי יוחנן שהסיפא היא לאחר שחזר בו רבי יהושע כדאיתא בע"ז (כ"ט:) ששאל רבי ישמעאל את רבי יהושע מפני מה גבינות העכו"ם אסורות, וענה לו רבי יהושע מפני שמעמידים אותם בקיבת נבילה, והיינו בחלב הקרוש שבה, אמר לו והלא קיבת העולה חמורה מקיבת נבלה ואמרו כל כהן שדעתו יפה שורפה חיה, אמר לו מפני שמעמידים אותה בקיבת עגלי עבודה זרה, ומבואר שחזר בו מקיבת נבלה, משום דלאו גופה היא, ואסורה משום עבודה זרה דאפילו פירשא דידה אסור כדמפרש התם משום דניחא ליה בנפחיה, ומשנה לא זזה ממקומה, שכיון שנשנית משנה זו, אע"פ שחזר בו לא אמרו שלא לשנותה עוד.

הקונה גדי מעכו"ם אין חוששים שינק מטריפה או נבילה, שהרי מצינו שמותר לקנות ביצים מעכו"ם ואין חוששים שהם מעוף טריפה או נבילה, אך שמואל סבר לאסור מפני שיש לחוש שינק מטמאה, כיון שטמאה זה דבר מצוי, (אמנם בבהמות שלנו אין חוששים שינקו מטמאה, מפני שישראל בדלים מטמאה ומפרישים בהמותיהם מלינק מטמאה, משא"כ עכו"ם). וחזר בו שמואל והתיר, כדמצינו ששמואל אמר שהטעם שאסרו גבינת עכו"ם הוא מפני שמעמידים אותה בעור קיבת נבילה, ומבואר שהחלב שבקיבה עצמה מותר.

הכנת גבינה ע"י חלב מקיבה אסורה- לרבי חייא בר אבא מותר להעמיד גבינה בקיבת נבילה, אבל אין להעמיד גבינות בקיבה של בהמה שנשחטה ע"י עכו"ם, וכרבי אליעזר דס"ל שסתם מחשבת עכו"ם לעבודה זרה, וממילא אף שהחלב אינו חלק מגופה הוא נאסר, דאפילו פירשא נאסר משום דניחא ליה בניפחיה. ולרב שמואל בר רב יצחק מותר אף בשל שחיטת עכו"ם, ואין חוששים לדברי רבי אליעזר, וכן הלכה, אמנם בעור קיבת נבילה אין מעמידים.

(מעמידים בקיבת כשרה שינקה מן הטריפה, וכ"ש בקיבת טריפה שינקה מן הכשרה, דהחלב הכנוס בה הוא פירשא בעלמא.

המעמיד חלב בעור של קיבה כשרה שהוא בשר, אם הקיבה נותנת טעם בחלב החלב נאסר.

איסור בשר בחלב בקיבה שנמלחה עם החלב הקרוש שבה- כתב רש"י בשם רבינו שלמה ברבי מאיר שחלב הנמצא קרוש בעור הקיבה שמולחים אותה בעורה, יש בזה איסור גמור של בשר בחלב, בין שנותנים עימו חלב אחר ובין שמולחים אותה עימה. ויש שמתירים ומביאים ראיה מדגים שעלו בקערה שפסקנו (לעיל קי"א:) שמותר לאוכלן בכותח, משום דהוה ליה נותן טעם בר נותן טעם, דחלב הקבה לא נאסר אלא משום נתינת טעם, וכשהוא חוזר ונותן טעם בגבינה זה נ"ט בר נ"ט, ואין זה דומה כלל, דדגים שעלו בקערה אע"פ שבלעו את טעמה עדיין הם היתר גמור, וכשבא לאוכלם בכותח כיון שטעם הבשר לא בא מן הממש אלא מנותן טעם אחר, לכן זה מותר, אבל חלב הנמלח בבשר, משנתנו טעם זה בזה נעשו שניהם איסור, כדקיימא לן (לעיל ק"ח) חתיכה עצמה נעשית נבילה, וא"כ הטעם היוצא מהחתיכה בין טעם בשר בין טעם חלב הוא גוף האיסור, וכשטעם החלב יוצא לחלב הגבינות זה מין במינו שלהלכה אוסר בכל שהוא. וקיבה שלא נתנו בה חלב אחר, הייתי סבור להתירה כדאמרינן בעבודה זרה (כ"ט:) גבי קיבת עולה שכהן שדעתו יפה שורפה חיה, שמע מינה פירשא בעלמא היא ולא מיתסרא, ולא היא, דחלב גמור הוא כדתנן במתני' כשרה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה, ותניא נמי קיבה שבישלה בחלבה אסורה, והא דקיבת עולה מותרת משום שהחלב אינו מגוף העולה אלא ינקתו מאימה, וכנוס במעיה כנתון בקערה ומותר, כדתניא טריפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת מפני שכנוס במעיה.

קי"ז. איסורי חֵלֶב ודם- איסור חלב חמור מדם, שחלב של קרבן מועלים בו כיון שהוא קדשי ד' ואינו לכהנים, וחייבים עליו משום פיגול ונותר וטמא (-אם אכלו בטומאת הגוף חייב שתי חטאות, אחת משום חלב ואחת משום טומאת הגוף שהיא בכרת), משא"כ דם. ואיסור דם חמור מחלב שהוא נוהג אף בחיה ועוף ובטמאים, ואיסור חלב נוהג רק בבהמה טהורה.

חלב יש בו מעילה לאחר שנזרק הדם, אף בחלב קדשים קלים שבחייהם אין בהם מעילה כיון שהם ממון בעלים, יש מעילה באימוריהם לאחר שנזרק הדם, כדדריש רב ינאי מדכתיב באימורי פר כהן משיח שיש בו מעילה מחיים כיון שהוא קדשי קדשים "כאשר יורם משור זבח השלמים" – מקיש שור זבח השלמים לפר כהן משיח לומר שיש בו מעילה, אמנם א"א ללמוד משם חלב האליה כיון דליתא בשור, ולכן לומדים גם מדכתיב בקדשים קלים "כל חלב לד' " - קדשי ד' קרינן ביה לענין מעילה, וכיון שא"א ללמוד משם יותרת ושתי כליות דלאו חלב איקרו, לכן צריך את שני הפסוקים. ואין לאסור אליה של כל כבש מחמת שהיא נקראת חלב דכתיב "חלבו האליה תמימה", דכתיב "כל חלב שור וכשב ועז" – לא אסרה תורה אלא דבר השוה בשור כשב ועז ואליה אינה נוהגת לא בשור ולא בעז.

דם אין בו מעילה דכתיב "ואני נתתיו לכם" – שלכם יהא, וי"א מדכתיב "לכפר" - לכפרה נתתיו ולא למעילה, וי"א מדכתיב "הוא בנפש יכפר" – משמע בהוייתו יהא שלפני כפרה אין בו מעילה כמו לאחר כפרה שנתן מתנותיו ונשארו השיריים.

ואין ללמוד משם להיפך שלאחר כפרה יהיה בו מעילה כמו לפני כפרה, דאין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלין בו שהרי כבר נעשה ממנו צורך גבוה ולא קרינן ביה קדשי ד'. ואף שתרומת הדשן (-שבכל בוקר תורם מדשן המזבח מלוא מחתה ונותנו בצידי המזבח ונבלע שם במקומו כדכתיב "והרים את הדשן אשר תאכל האש וכו' ושמו אצל המזבח" מלמד שטעון שימה וגניזה, אלמא אסור בהנאה), ובגדי כהונה (-ד' בגדי לבן שכהן גדול נכנס עמהם לפני ולפנים, והם טעונים גניזה עולמית ואין הדיוט עובד בהם כל השנה ולא כהן גדול ביום הכיפורים אחר, דכתיב "ופשט את בגדי הבד והניחם שם") יש בהם מעילה אחר שנעשית מצוותם, שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין, ולמ"ד דהא דכתיב בבגדי כהונה "והניחם שם" היינו שהוא לא ישתמש בהם ביום כיפורים אחר, תרומת הדשן ועגלה ערופה שאע"פ שנעשית מצוותה אסורה בהנאה דכתיב "וערפו שם" – שם תהא קבורתה, הם שני כתובים, ולמ"ד ששני כתובים מלמדים, תרי מיעוטי כתיבי דמשמע רק אלו ולא אחרים, "ושמו" ו"הערופה".

ובעינן ג' קראי בדם, למעט מנותר שאם נתותר ושגג בין בדם בין בנותר ואכלו אינו חייב אלא משום דם, וממעילה, ומטומאה שאם אכלו בטומאת הגוף אינו חייב אלא משום דם, אבל לפיגול א"צ קרא, דזבח פיגול שאכל מדמו פשיטא שאינו חייב משום פיגול, דרק דבר שיש לו דבר אחר המתירו לאדם כגון בשר שהדם מתירו לכהנים, או למזבח כגון עולה שהדם מתיר להקטיר את האימורים במזבח, יש בו פיגול, ודם עצמו הוא מתיר.

העור והרוטב

פרק זה כשאר פרקי המסכת עוסק בדיני כשרות מאכלי חולין, ועיקרו של פרק זה עוסק בדיני טומאת אוכלין (-אוכל שנטמא מדבר טמא) וטומאת נבילות (-נבלת בהמה שהיא מטמאה אדם וכלים אוכלין ומשקין).

אוכל אינו מטמא אא"כ יש בו שיעור כביצה (אף שהוא נטמא בכל שהוא, י"א מדאורייתא וי"א מדרבנן), ונבילה מטמאה בכזית.

טומאה עוברת מדבר לדבר גם כאשר המגע אינו ישיר אלא באמצעות 'יד' או 'שומר' של הדבר המטמא או של הדבר הנטמא, גם אם הם עצמם אינם מקבלים טומאה. יד היינו דבר שאוחזים בו את האוכל, כעצם שיש בראשה בשר, ושומר היינו דבר שמחובר באופן טבעי לאוכל והוא שומר עליו שלא יתקלקל, כמו קליפת הפרי.

שומר מצטרף אף להשלים לשיעור קבלת טומאה, אבל יד אינה מצטרפת.

טומאת אוכלין בדבר שאינו אוכל

קי"ז: מה מצטרף לאוכל לגבי טומאה- עור של בהמה שחוטה שאין בבשר כביצה והעור השלימו לכביצה, רוטב (והיינו ליחה קרושה (ק"כ.) שהיא מצטרפת להשלים כיון שדרך לאוכלה כשהיא קרושה על הבשר, אבל ליחה שאינה קרושה אע"פ שציר שע"ג ירק (-משקה היוצא מן הירק. ל"א ציר שמטבילים בו את המאכל) מצטרף לככותבת לענין יוה"כ אע"פ שאינו קרוש, שכיון שהוא מחובר לאוכל זה נחשב אוכל), שאני יוה"כ שאין הדבר תלוי אם יש לזה שם אוכל, אלא הדבר תלוי ביתובי דעתא ואף אם אין לזה שם אוכל אי מייתבא דעתיה חייב, דכתיב "לא תעונה" וזה לא התענה, וציר שע"ג ירק קים להו לרבנן שמייתבא דעתיה, אבל להצטרף בעינן קרושה. ושומן נטמא אף בפני עצמו דאוכל מעליא הוא.), קיפה (והיינו תבלין בפני עצמו, שאינו נאכל כך, אבל הוא מצטרף, אבל פירמא חתיכות בשר דקות שיורדות לתחתית הקדירה נטמאת בפני עצמה), אלל (יבואר לקמן קכ"א.), עצמות שיש בהם מח והמח הוא אוכל והעצם שומרת על המח, גידים, קרניים (במקום שחותכים ויוצא מהם דם מעיקרם שלמטה שהם רכים אבל אינם אוכל בפני עצמו. שם), וטלפיים, מצטרפים עם הבשר לשיעור טומאת אוכלין, אבל לא לטומאת נבילות לכזית להשלים שיעור נבילה לטמא. ד'שומרים' מצטרפים לטומאה קלה ולא לטומאה חמורה וכדלהלן. ולרבי יהודה האלל המכונס (-נאסף במקום אחד), אם יש בו כזית במקום אחד חייב עליו אם נגע בו ונכנס למקדש או אכל קודש, דהואיל ואחשביה אינו בטל.

דין שוחט בהמה טמאה לעכו"ם יבואר לקמן קכ"א.

דין שומר לענין טומאה- שומר והיינו דבר שהוא שומר על האוכל, כגון עור, מצטרף לכביצה לטומאה קלה -טומאת אוכלין, דכתיב לגבי טומאת אוכלין "זרע זרוע אשר יזרע" - כדרך שמוציאים אותו לזריעה, והיינו חיטה בקליפתה והיינו הקליפה החיצונה החופה אותה בעודה שיבולת (אבל זו שנושרת כשכותשים אותה במכתשת היא אוכל גמור), שעורה בקליפתה, ועדשים בקליפתם והיינו הקליפה שהעדשה חבויה בתוכה שאין מקפידים עליה בשעת זריעה אלא בשעת אכילה, ואף שהפסוק נאמר לענין טהרה, היינו משום שלא הוכשר לקבלת טומאה, וסמיך ליה "וכי יותן מים על זרע" שאם הוכשר טמא, וכן שומר כמו פרח הרימון מצטרף לשיעור קבלת טומאה, (אבל הנץ שהוא שומר דשומר אין מצטרף), אע"פ שאינו נזרע כך, וכן עור מצטרף, דכתיב בפסוק זה ג' פעמים לשון זריעה. אמנם שומר לא מצטרף לטומאה חמורה כטומאת נבילה שמטמאה אף אדם וכלים, דכתיב "הנוגע בנבלתה" ולא בעור שאין עליו כזית בשר בלא העור, אמנם אם יש בבשר כזית בלא העור, ונגע בעור, נטמא הבשר, מפני שהעור נעשה כיד לבשר, וכתיב "יטמא".

קי"ח. שומר שאינו יד כגון עור שיש כנגדו כזית בשר, טמא -אם היה טהור מקבל טומאה ומכניסה לאוכל, ומטמא אם האוכל טמא והשומר נגע באוכל טהור, ומצטרף. וא"צ קרא לומר ששומר מכניס ומוציא טומאה, דיליף ק"ו מיד, והלימוד הנ"ל מלמד ששומר מצטרף.

דין יד לענין טומאה- יד שאינו שומר כגון עצם שאין בו מח ובראשו בשר, הבשר טמא אם היה טהור והיד נגעה בשרץ, ואם הבשר היה טמא והיד נגעה באוכל טהור הוא מטמא את האוכל, אבל אינו מצטרף לכביצה, דכתיב "לכם" ג"פ, לגבי זרעים ולגבי נבילה ולגבי תנור, ולומדים לכם - לכל צרכיכם שבאוכל הזה הכל טמא, להכניס טומאה ולהוציא טומאה. ואין לומר שיד תכניס ולא תוציא, דאם יכולה להכניס כ"ש שיכולה להוציא. ואין לומר שיד תוציא ולא תכניס, דכי כתיבא יד אהכנסה כתיבא. (ואין ללמוד זרעים נבילה ותנור זה מזה, דזרעים חמירי שטומאתן מרובה (-שמקבלים טומאה מולדי טומאה, אבל תנור אינו מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, וכן טומאתם מרובה מנבילה כדתנן במתני' ריבה לטמא טומאת אוכלין ממה שריבה לטמא טומאת נבילות), ותנור חמור שמטמא מאוירו (אע"פ שלא נגע, והתנור נעשה ראשון והאוכלין שניים, אבל נבילה וזרעים אינם מטמאים אחרים אא"כ נגעו בהם), ונבילה חמורה שמטמאה אדם ומטמאה במשא וטומאה יוצאה מגופה. ותנור ונבילה חמירי מזרעים, שהם מקבלים טומאה בלי נגיעה. וזרעים ונבילה חמורים מתנור, שהרי הם אוכל. ונבילה אפשר ללומדה מתנור וזרעים, אך י"ל דיו לבא מן הדין להיות כנדון וא"א ללמוד שנבילה תטמא אדם כגון אם תחב קיסם בכזית בשר נבילה להיות לו יד ונגע בו אדם, לא יטמא עד שיגע בנבילה עצמה, וכן בעצם של נבילה שזה יד. ומה שזרעים אינם מקבלים טומאה אלא בהכשר אינו קולא, דפירות שלא הוכשרו כתנור שלא נגמרה מלאכתו). וי"א שלומדים הכנסת טומאה, מדכתיב "יטמא" לרבות שומר, וכיון שאינו מצטרף, ולהכניס לומדים ק"ו מיד, א"כ לומדים מזה להוציא ביד (באם אינו ענין), ואין לומר דנימא שבא ללמד שומר בשאר אוכלין, כיון ששומר של נבילה הרי הוא כיד, וממילא עדיף ללמוד ממנו דין יד.

דבר שאינו לא יד ולא שומר כגון שיער, אינו טמא ואינו מטמא ואינו מצטרף.

קי"ח: דין יד להכשר- לרבי יוחנן יש יד להכשר שאם הוכשרה היד הוכשרו הזרעים, ולרב אין יד להכשר. וי"ל שנחלקו אם מקרא נדרש לפניו דכתיב "טמא הוא" ולפני פניו דכתיב "וכי יותן מים", או שמקרא נדרש רק לפניו. או י"ל שנחלקו בסברא, אם יש יד להכשר כיון שהוא תחילת טומאה, או שהכשר אינו תחילת טומאה. ותניא כוותיה דרבי יוחנן, (עוד איתא התם שזרעים אינם מקבלים טומאה או הכשר עד שיתלשו, כדאמרינן בתורת כהנים שאם אתה אומר שמחוברים טמאים טימאת את הכל, שאין לך מחוברים שאין מצויים בהם שרצים).

שיעור אוכלין ליד ולשומר-

לרב אין יד לאוכל שהוא פחות מכזית כיון שאין בעיקרו כזית אין לזה חשיבות בשביל שיהיה ליד תורת יד, (מיירי בפחות מכזית שנמצא עם אוכלין כביצה), אבל יש שומר לפחות מכזית, ואין שומר לפחות מפול -הרבה פחות מכזית, לא לענין להצטרף לכביצה ולא לענין להכניס ולהוציא טומאה, ולרבי יוחנן יש יד לפחות מכזית אבל לא לפחות מפול, ויש שומר לפחות מפול. אמנם בבריה רב שיש שומר אף לפחות מפול, כדמצינו שחיטים או שעורים או עדשים עם קליפתם מצטרפים לטומאה.

קי"ט. והנה איתא בברייתא שאם יש ב' עצמות ועליהם ב' חצאי זיתים, והכניס ראשיהם השניים שאין עליהם בשר, והם של מת, לבית, אע"פ שעצם בלא בשר מטמא רק במגע ומשא ולא באהל, הבית טמא מפני שהמאהיל על היד כמאהיל על הבשר. וליהודה בן נקוסא אין מצרפים כזית מב' עצמות דאין יד לפחות מכזית. הגמ' אומרת שרב יכול להעמיד בעצמות שיש בהם מח שהם שומר לבשר ונכנס חלק מהעצם שאין שם מח, ואף שמבואר לעיל (קי"ח.) רק מה שכנגד האוכל נחשב שומר, כאן שאין המח נשמר אלא כשהעצם סתומה הכל נחשב שומר, ויסבור כת"ק שטמא כיון שיש כאן שיעור פול, וביד אפילו ת"ק מודה, או בעצמות שהם יד לבשר שאין בהם מח, ויסבור כיהודה בן נקוסא. ורבי יוחנן יעמיד בעצמות שהם יד לבשר, ויסבור כת"ק, ואשמועינן ת"ק שיש יד לפחות מכזית, אבל לא לפחות מפול, דאי בשומר אפילו בד' עצמות מטמא, דיש שומר לפחות מפול.

והנה איתא בברייתא שקולית (-העצם העליונה של הירך, ותמיד יש בה מח) שיש עליה בשר, כל חלק ממנה מטמא אוכלין, לרבי יהודה דין זה הוא דווקא כשיש בה כזית בשר, ולאחרים דין זה הוא אפי' אם יש עליה כפול בשר. הגמ' אומרת שרב יכול להעמיד ביד ולסבור כרבי יהודה, או להעמיד בשומר ולסבור כאחרים. ורבי יוחנן יעמיד בשומר ויסבור כאחרים ששומר יש לפחות מכזית, והא דאמרי כפול אף שלרבי יוחנן יש שומר לפחות מפול, זה רק בגלל שרבי יהודה אמר שיעור, אבל באמת ה"ה בפחות מפול.

והא דתניא ש(שרביט שריקנו טהור, ואם שייר בו גרגיר אחד ויש בגרגיר ובשרביטים יחד כביצה טמא, ושרביט הפולים גדלים בו והוא השומר שלהם ו)לרבי אלעזר בן עזריה שרביט של פול אינו מטמא להכניס או להוציא טומאה, דלאו שומר הוא, מפני שהפולים גסים ואינם צריכים שומר, אבל שרביט של קטניות מטמא אע"פ שהם פחות מפול, כיון שהוא רוצה למשמש בקטניות ע"י השרביט כיון שהם דקים ואם תתערב בהם פסולת א"א לנקותם, ומבואר שיש שומר לפחות מפול. הגמ' אומרת שרב יעמיד בקלח שמחוברים בו כל השרביטים שהם יותר מכזית, שמטמא מדין יד, ומפני שהוא רוצה בקלח לתשמיש -לטלטלם על ידו, ובפול כיון שהם גסים אינו צריך את היד.

קי"ט: שומר שע"ג שומר אינו מצטרף, כדמצינו שיש ג' קליפות בבצל, הפנימית (-הלבנה הראשונה שראויה לאכילה) מצטרפת אע"פ שהיא נקובה כיון שהיא עצמה אוכל, והאמצעית שהיא שומר מצטרפת רק אם היא שלימה מפני שרק שלימה שומרת, והחיצונה אינה מצטרפת אע"פ שהיא שלימה דאין שומר שעל גבי שומר נחשב שומר.

שומר אוכל שחילקו ויש בו כביצה עם השומר, כגון אוכל כביצה ושומרו עליו וחילקו לשנים, או כגון שני בצלים קטנים, מסתפק רב אושעיא אם השומרים לא מצטרפים כיון שאין אחד שומר על השני, או שכיון שכל אחד שומר על שלו מצטרפים.

והא דתניא שלרבי אלעזר בן עזריה שרביט של קטניות מטמא, כיון שהוא רוצה למשמש בקטניות ע"י השרביט אע"פ שצריך ב' וג' שרביטין כדי להצטרף לכביצה. רב אושעיא יעמיד בקלח שמטמא מדין יד, ומפני שהוא רוצה בקלח לתשמיש.

והא דתניא שבחיטה או בשעורה או בעדשים, הקליפה מצטרפת ומבואר ששני שומרים מצטרפים, וה"ה לאוכל שחילקו, (והוה מצי לתרוצי בריה שאני, אלא דתרוצא דחיקא הוא), הכונה לשדרה, וזה נחשב שומר אחד מפני שאם אחד יפול כולם יפלו, ואיירי בחיטים גדולות שיש בשורה אחת כביצה (כמו שהיה בימי שמעון בן שטח כשתי כליות של שור הגדול. תענית כ"ג.), דמתוך שהם קבועים בדוחק אם יטול אחד מהם יש ריוח לאחרים ליפול, דאל"כ העליון אינו נחשב שומר לתחתון, או דאיירי שבחיטה אחת יש כזית יחד עם קליפתה, כחיטי דשמעון בן שטח, שאז השומר מצטרף לחיטה.

האם שערה יש לה דין יד- שערה אחת, לריש לקיש אין לה דין יד כיון שהיא נתלשת, אבל יש בה דין שומר, ונ"מ שבשומר צריך שיגע דווקא כנגד הבשר, ולרבי יוחנן יש לה דין יד ומביאה טומאה אפילו אם לא נגע כנגד הבשר. ורבי

יוחנן הקשה על ריש לקיש ממתני' דלהלן שעור שיש עליו כזית בשר הנוגע בחוט היוצא מהבשר או בשערה הוא טמא. וריש לקיש מעמיד שהשערה מטמאה מדין שומר שהיא שומרת על היד, דאף ששומר ע"ג שומר אין בו דין שומר והשערה היא על העור, השערה נוקבת בעור ויורדת לבשר, ואין זה שומר ע"ג שומר, (ומ"מ עור כשר לתפילין אף דבעינן כתיבה תמה -שלימה ולא פסוקה, דכתיב "וכתבתם", כיון שנקב שהדיו מכסה אותו אינו נקב). או שריש לקיש יעמיד שגם החוט וגם השערה מטמאים משום יד, ויש הרבה חוטים או שערות והוא אוחז בכולם, וכשמחזיק בהם הם לא נחתכים, וכמו שהעמיד רבי אילעא שמה שמלאי (-זקן העליון) של השיבולת מעביר טומאה לשיבולת או מהשיבולת ואינו מצטרף לשיעור דאינם שומר אלא יד, היינו במלאי בין המלאים.

דין אוכל שנמחה

הסוגיא דלהלן עוסקת בכמה מאכלות אסורות (חלב חמץ נבילה טבל חדש שביעית כלאים הקדש ותרומה) שהתורה אסרה אותם בלשון אכילה, ובכל זאת הם אסורים אף אם נימוחו ונעשו משקה, מפני שיש רבוי מיוחד שזה בכלל אכילה. (וכתבו הראשונים שאף ששתיה בכלל אכילה, כאן צריך רבוי מיוחד, מפני שהשתיה היא שלא כדרך, או מפני שהדבר נשתנה מדרך ברייתו). ויבואר להלן מהו הרבוי המיוחד שיש בכל אחד ואחד, ומדוע א"א ללמוד אחד מהשני. וכן יבואר האם יוצאים ידי חובת מצה וביכורים אם נימוחו, ומנלן.

<u>ק"כ.</u> חלב שהמחהו וגמעו חייב, ואף שבחלב כתיב "אכילה", אמר קרא "ונכרתה הנפש" משמע כל דבר המיישב דעתו של אדם - לרבות את השותה.

דם שהקפהו ואכלו חייב, דכיון דאקפיה אחשביה.

חמץ ומצה- המחהו וגמעו בפסח, אם זה מצה אינו יוצא בה ידי חובה, דבעינן "לחם עוני", ואם זה חמץ הוא ענוש כרת, ואע"ג דכתיב אכילה, אמר קרא "נפש" לרבות את השותה.

נבלת עוף טהור שהמחה אותה בחמה הרי היא טהורה מפני שהיא מסרחת, אבל אם המחה אותה באור היא טמאה אע"ג דכתיב "אכילה", דאמר קרא "נפש" לרבות את השותה.

א"א ללמוד אחד מהשני, חמץ א"א ללמוד מחלב ונבילה, דחמץ היתה לו שעת הכושר, , ונבילה א"א ללמוד מחלב וחמץ מפני שאין בה חיוב כרת, וחלב א"א ללמוד מחמץ ונבילה, מפני שחלב הותר מכללו, (והיינו שחלב חיה מותר להדיוט, אבל נבילה אף שעוף הותר במליקה זה רק לכהנים שזוכים משלחן גבוה והתירא משום גבוה, אבל לגבי הדיוט לא אשכחן דהותר. אבל מה שהותר חלב בהמה לגבוה אינו קולא, שהרי נבילה הותרה לגבוה במליקה), וחלב וחמץ א"א ללמוד מנבילה מפני שאינם מטמאים.

והא דבעינן "הֲטמאים" לאסור ציר ורוטב וקיפה של **שרצים**, ולא לומדים מחלב חמץ ונבילה שהמיחוי שלהם כמותם, דהו"א דאמרינן דיו ובעינן כזית, ושרצים איסור אכילתם בכעדשה כטומאתם. ואין ללמוד חלב חמץ ונבילה משרצים, דמה לשרצים שטומאתם ואיסורם במשהו.

<u>ק"כ:</u> טבל וחדש ושביעית וכלאים, משקה היוצא מהם כמותם, דילפינן מחלב חמץ ונבילה, שהרי הם איסור הבא מאיליו.

הקדש משקה היוצא ממנו דינו כמותו. ואין ללמוד מחלב חמץ ונבילה, שהרי אינו איסור הבא מאיליו. רק הקדש לא נחשב איסור הבא מאיליו. ואין ללמוד מ**ביכורים** (שלומדים מ"תביא" לרבות אם הביא ענבים ודרכם אבל אם דרכם מתחילה אין מביאם דכתיב "פרי"), דמה לביכורים שהם טעונים קרייה -ארמי אובד אבי והנחה על הרצפה דכתיב "והנחתו לפני ד' ". ואין ללמוד מ**תרומה** (שהוקשה לביכורים) או מתרומה וביכורים, דמה לתרומה וביכורים שכן חייבים עליהם מיתה במזיד וחומש בשוגג. אלא לומדים מתרומה וחד מהנך או מביכורים וחד מהנך -חמץ או נבילה.

דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ סתוניות (ענבים שנמצאים בגפנים בימות החורף שאינם מתבשלים לעולם ועושים מהם חומץ) ושאר משקים **ממיני פירות של תרומה** חוץ מענבים וזיתים שדרכם בכך, **רבי** אליעזר מחייב על המשקין קרן וחומש אם אכלם בשוגג, **ורבי** יהושע פוטר. הגמ' מבארת שלרבי אליעזר אומרים בכל גזירה שוה ובנין אב דון מינה ומינה לדמותו למלמד בכל פרטיו, וממילא כיון שלומדים תרומה מביכורים שמשקין היוצאים מהם כמותם, הכי נמי כמו שביכורים הם גם משאר מינים ה"ה תרומת משקין היא גם בשאר מינים, ולרבי יהושע אומרים דון מינה מה שצריכים ללמוד ואוקי באתרה לשאר פרטיו המפורשים בו, וממילא רק תירוש ויצהר קדושים בתרומה ולא שאר משקין, (ואף שאפילו תמרים ותפוחים עצמם אין תרומתם מן התורה אלא מדברי סופרים, כעין דאורייתא תקון), ולדבריו אף ביכורים וערלה הם רק במשקה היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד, ואין מלקות משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים, שהרי חוזרים ולומדים ביכורים וערלה מתרומה.

המשך דיני טומאת אוכלין

<u>קכ"א.</u> מהו אלל- מבואר במתני' (קי"ז:) שאלל מצטרף עם הבשר לטמא טומאת אוכלין. לרבי יוחנן אלל היינו מרטקא (-גיד השדרה והצוואר שהוא רחב ולבן וקשה מאד), ולריש לקיש אלל היינו בשר שפלטתו סכין בזמן הפשטת העור מהבהמה, ובשר זה אינו חשוב, ואיירי בחישב על מקצתו ולא פירש איזה מקצת, וממילא כביצה ממנו לא מקבלת טומאה שהרי לא חישב על כולו, אבל זה מצרף לאוכלין אחרים להשלים לכביצה, או שמקצתו פלטתו חיה (-נשכה כלב ודלדל מן הבשר לצד העור, ואח"כ שחטה והסכין הפליט עוד, ואין ידוע איזה חלק נפלט ע"י הכלב ואיזה ע"י הסכין, והחלק שפלטתו חיה אינו בטל מסתמא, והחלק שנפלט ע"י הסכין ביטלו מדעת, ומיירי בדלא חשיב עליה, ולכן אותה קצת דחיה מצטרפת לשאר אוכלין לטומאת אוכלין ולא לטומאת נבלות, וכר"ע דאמר (קכ"ב) העור מבטלו מטומאת נבלות ואפילו פלטתו חיה), אבל בחישב על כולו אפילו אחר כך מטמא אף בפני עצמו, דמחשבה מחשיבה לאוכל כל דבר שאפשר לאוכלו אע"פ שאין דרך לאוכלו, ובלא חישב כלל בטולי בטליה. ואמנם "אלל" הכתוב בתורה הכונה למרטקא אף לריש לקיש, וכדכתיב "רופאי אלל כולכם" שהרי רק מרטקא אינה בת רפואה. ומה שאמר רבי יהודה שהאלל שכינסו למקום אחד והחשיבו חייבים עליו אם יש כזית במקום אחד, ודאי הכונה לבשר שפלטתו סכין, שהרי במרטקא אף בכזית במקום אחד פטור כיון שהוא עץ בעלמא. והמחלוקת היא אליבא דרבנן. ואמר רב הונא שרבי יהודה מדבר כשכנסו דגלי דעתיה דלא בטליה מעיקרא, אבל נתכנס מאליו כמו שכנסוהו תינוקות אחר הפשט לא, דהואיל ובטל מתחילה ונעשה עור תו לא הדר הוי בשר לטומאת נבלה, דרק לטומאת אוכלין מהניא מחשבה לשויה אוכל אפילו בעור עצמו.

חרטום (-מקור) **וציפורניים** של עוף שלא נאמרה בו אלא טומאת בית הבליעה, מיטמאים ומטמאים אם קיבל טומאה מן השרץ דרכם, ומצטרפים לכביצה. והיינו חרטום התחתון של העליון (-רצועה דקה שנמצאת בפה ודבוקה לחרטום העליון לאורכו), אבל התחתון או העליון הוא עץ בעלמא. וציפורניים היינו במקום שהם מובלעים **בבשר** -שורשי הציפורניים, ששם הם נחשבים אוכל.

דין טומאת בהמה מפרכסת

כפי שנתבאר בבעלי חיים שמתו שייכים ב' סוגי טומאות: א' טומאת אוכלין, והיינו אם נטמאה הבהמה מדבר טמא בזמן שהיא נחשבת 'אוכל', והיינו שהיא עומדת לאכילה. ב' טומאה עצמית כאשר היא נבילה.

בהמה ה'מפרכסת' והיינו שהיא מניעה את אבריה, נחשבת כחיה לכל דבר עד שתמות, אמנם בהמה טהורה שנשחטה כדין אין בה איסור דאורייתא של אבר מן החי אף קודם שתמות (לעיל ל.), וממילא היא מקבלת טומאת אוכלין.

בסוגייתינו יבואר האם גם בהמה טמאה ששחט ישראל לעכו"ם, או עכו"ם ששחט בהמה טהורה לישראל, השחיטה גורמת שהיא מקבלת טומאת אוכלין בעודה מפרכסת אע"פ שהשחיטה לא מתירה אותה באכילה, והאם יש לה טומאת נבילה ואיסור אבר מן החי, והאם היא צריכה 'הכשר מים' כדי לקבל טומאת אוכלין.

השוחט בהמה טמאה לעכו"ם וכ"ש לישראל, וכן **עכו"ם ששחט בהמה טהורה לישראל** (ברייתא קכ"א:), והיא עדיין מפרכסת, מטמאה טומאת אוכלין אם נגעה בשרץ וחזרה ונגעה באוכלין, דכיון שישראל שחט ולגבי ישראל זה שחיטה מעליא, ובטהורה השחיטה מתירה לישראל, מחשבתו משויא ליה אוכל בשחיטה אף בטמאה לעכו"ם, וכ"ש בטהורה אף כשעכו"ם שחט, כיון שאם שחטה ישראל יש בה היתר אכילה, (אבל עכו"ם בטמאה דלא מצינו בזה שחיטה, וכן נחירה בישראל שלא מצינו בו נחירה, ואין בזה טומאה, וכן טמאה לישראל, לא משויא ליה אוכל, דבטלה מחשבתו), **ואינה מטמאה טומאת נבילות עד שתמות** דכתיב "וכי ימות מן הבהמה", **או עד שיתיז ראשה** שכיון שנחלקה לשנים היא נחשבת מתה אפילו אם היא מפרכסת. (מתני' קי"ז:). ואמר אביי שאינה מצילה כלים שבתוכה שבלעתם בחייה והרי היא באהל המת מפני הטומאה לחומרא, כיון שהיא מטמאה טומאת אוכלין, והרובעה חייב מיתה במזיד וחטאת בשוגג מפני שאינה מטמאה טומאת נבילה, וישראל בטהורה ודאי אינה מצלת, שהרי היא מותרת אף באכילה, ועכו"ם בטמאה ודאי מצלת, דכיון שאין בה טומאה כלל מבואר שהיא נחשבת חיה.

וי"א שישראל ששחט בהמה טמאה, ונכרי ששחט בהמה טהורה, צריכים מחשבה, ואם לא חישב לא הויא אוכל עד שתמות, וצריכים הכשר מים ממקום אחר, דדם השחיטה עצמו אינו מכשיר אלא בדם חללים (ע"י גיסטרא ומן הצואר) או בשחיטה הוגנת, והכא הוי כדם מגפתו וכדם המת.

הגמרא שואלת שהרי דבר שסופו לטמא טומאה חמורה (-אדם וכלים) א"צ הכשר, כדתניא שנבלת עוף צריכה מחשבה לקבל טומאת אוכלין מן השרץ, דסתמא אינה עומדת לאכילה, (והיינו בכפרים שאין רגילים לאכול עופות, אבל בכרכים א"צ מחשבה, דסתמא עומדת לאכילת עובדי כוכבים), ואינה צריכה הכשר, דהכשר נאמר בזרעים שאין סופם לטמא טומאה חמורה דלעולם אינם נעשים אב הטומאה לטמא אדם וכלים, אפילו אם נגעו במת שהוא אבי אבות הטומאה, והכא סופה לטמא אדם וכלים בכזית ואפילו במשא כשתמות.

<u>קכ"א:</u> חזקיה מיישב שאף כאן יכול לפוררה לפרורים דקים שכל אחד פחות מכזית ושוב לא תטמא טומאת נבלות, משא"כ נבלת עוף טהור כבר מתה וראויה לטמא טומאה חמורה

ואף שבהמה טמאה (וכ"ש טהורה, דליכא מידי דשרי לישראל ואסור לעכו"ם, ובטהורה גם רבי יוחנן מודה) ששחטו בה שניים או רוב שניים ועדיין היא מפרכסת, לחזקיה אין בה איסור אבר מן החי כיון שהיא מתה, הכונה שיצאה מכלל חיה ולכלל מתה לא באה ובטומאת נבילות כתיב "וכי ימות".

לרבי יוחנן יש בשחוטה מפרכסת איסור אבר מן החי.

רבי אלעזר אמר שיש לנקוט כרבי יוחנן, **דתני רב אושעיא שישראל ששחט בהמה לעכו"ם ושחט בה שנים או רוב שניים, או עכו"ם ששחט בהמה טהורה לישראל,** והיא מפרכסת, מטמאה טומאת

אוכלין אבל לא טומאת נבילות (וכנ"ל), ואבר הפורש ממנה כאבר מן החי ואבר מן החי מטמא מיד כנבילה, ובשר הפורש ממנה כפורש מן החי שאין בו טומאה, ואסור לבני נח אפילו לאחר שתצא נפשה כיון שנחתך מחיים, ומבואר כרבי יוחנן. **ואם שחט סימן אחד או רוב סימן** אינה מטמאה טומאת אוכלין דלא אשכחן היתר אכילה בשום מקום לא לישראל ולא לבני נח, וכן אם **נחרה** ועודה מפרכסת אינה מטמאה כלל. **ונכרי ששחט בהמה טהורה** במקום שאינו עושה את הבהמה לטריפה כגון חצי קנה, ובא ישראל וגמר את השחיטה, כשרה. **ואם הישראל התחיל בשחיטה והנכרי גמר**, פסולה בין אם הישראל עשאה טריפה ובין בלא עשאה טריפה כיון שגמר השחיטה נעשה בידי עכו"ם. **והרוצה לאכול בשר לפני שתצא נפש הבהמה**, יחתוך כזית חי מבית שחיטתה ומולחו ומדיחו היטב יותר מסתם בשר, מפני שכאשר הבהמה מתה היא נאנחת ומוציאה את דמה יפה, וכאן הדם לא הספיק לצאת וכחותכו הוא נבלע בתוכה, וממתין עד שתצא נפשה ואוכלו אבל לפני כן אסור, כדאיתא בסנהדרין (ס"ג) שאסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה דכתיב "לא תאכלו על הדם", ואסמכתא בעלמא היא, וגם הנכרי מותר בה דליכא מידי דשרי לישראל ואסור לעכו"ם, ודבר זה טוב לרפואה.

שחיטה לצורך נכרי ששהה או דרס בה או שלא בדק את הסכין, אינה מטמאה טומאת אוכלין.

קכ"ב. שני חצאי זיתים שנמצאים על גבי העור, לרבי ישמעאל (קכ"ד) אין העור מבטלם ומטמאים, ואפי' בפלטתם סכין, ולר"ע העור מבטלם ולכן אין מטמאין בין בפלטתם חיה בין בפלטתם סכין.

אלו עורות מטמאים כבשר

במשנה הקודמת (קי"ז:) למדנו שעור הבהמה אינו מטמא טומאת נבילה, מפני שהוא קשה ואינו ראוי לאכילה. ולהלן יבואר אלו עורות מטמאים כבשר מפני שהם רכים וראוים לאכילה, או מדרבנן.

עור של אדם מדאורייתא הוא טהור (דלאו בשר הוא ואינו בכלל מת), אבל הוא מטמא כבשר מדרבנן, כדי שלא יעשה שטיחים מעורות אביו ואמו, וכ"ש שאם עיבדו אסור מדרבנן, וי"א שזה טעם רק למה אחרי העיבוד הם טמאים, אבל בלא עיבוד אסור מדאורייתא.

עור של חזיר ישוב מטמא כבשר מפני שהוא רך ואוכלים אותו, אבל של חזיר הבר שהוא קשה אינו מטמא, ולרבי יהודה אף של חזיר הבר הוא רך ומטמא.

עור של הדבשת הרכה של הגמל, והיינו כשעדיין לא טענה משא, מטמא כבשר. הגמ' מסתפקת מה הדין בהגיע זמנה לטעון ולא טענה, או בלא הגיע וטענה, תיקו.

קכ"ב: עור הראש של עגל רך (לעולא היינו בן שנתו ויונק, אבל אם הפסיק לינוק אע"פ שהוא בתוך שנתו כבר הוקשה עורו, וכן בעבר שנתו ועדיין הוא יונק, ולרבי יוחנן כל זמן שיונק אפילו אחרי שנה, וה"ה בתוך שנה אף אם אינו יונק), לתנא דמתני' מטמא כבשר, ולרבי יוחנן אינו מטמא, דמתני' היא דעת יחיד, וכדמצינו שהמחשב בדבר שאין דרכו בכך, כגון לאכול חלב למחר, או להקטיר למחר דבר שאין דרכו להקטיר כגון בשר שלמים וחטאת ואשם ושירי מנחה או עור העולה, אינו פוסל ואינו מפגל עד שישחט לאכול למחר דבר שדרכו לאכול או להקטיר למחר דבר שדרכו להקטיר, אבל השוחט עולה וחשב להקטיר חוץ למקומו כזית מעור שתחת האליה שהוא כבשר וזה נחשב שדרכו להקטיר אם זה עולה, פסול ואין בו כרת, ובמחשבת חוץ לזמנו, פיגול ויש בו כרת לאוכל ממנו אפילו בזמנו, ולרבי יעקב ור"ש ה"ה בעור של בית הפרסות ושל ראש עגל הרך וכל הדברים שמנו חכמים שמטמאים כבשר והיינו לרבות עור של **בית הבושת** של נקיבה בחטאת או בשלמים, דינם כבשר אף לגבי פסול ופיגול, ומבואר שרק לתנא זה דינם כבשר, אבל לת"ק רק עור שתחת האליה נחשב בשר.

עור בית הפרסות שהוא רך מטמא כבשר. לרב הכונה לבית הפרסות ממש ולא לעור שעל עצם השוק מהארכובה התחתונה שחותכים אותו בשעת הפשטת הבהמה, ולרבי חנינא הכונה לרכובה הנמכרת עם הראש -כל העור שמעל עצם השוק מהארכובה התחתונה שחותכים בשעת הפשטת הבהמה.

עור בית הבושת –הרחם, **ועור השליל, ועור שתחת האליה**, מטמאים כבשר.

עור האנקה והכח והלטאה והחומט שהם רכים מטמאים כבשר, דכתיב "הַטמאים", וכן מרבים צירן ורוטב וקיפה שלהם, ושאר ח' שרצים ממועטים מ"אלה" (ד"למינהו" הפסיק הענין), ולרבי יהודה עור הלטאה חלוק מבשרה כחולדה, ורבי יוחנן בן נורי סובר שלכל הח' שרצים יש עורות, ותנשמת לרב עורה מטמא כבשר, דס"ל כרבי יהודה שהולך אחר מישוש היד, ולתנא דידן תנשמת אין עורה מטמא. והמפשיט בשרצים (קכ"ג:) שקשה להפשיטם הוי חיבור עד שיפשיט את כולו ואפילו אם הפשיט יותר מכדי אחיזה, ונגע בעור המופשט, טמא.

כל עורות אלו שאמרו שהם מטמאים כבשר **אם עיבדם** (בשיעור ד' מילין, כמו לגבל (-הלש עיסתו בטהרה והוא שכיר וצריך למים להטביל את הכלים, עד ד' מילין צריך להטריח עצמו בסתמא כשאין בעה"ב נותן לו שכר הליכה), ולתפילה (-המהלך בדרך וגמר בליבו ללון מבעוד יום ויש בית הכנסת בהמשך הדרך צריך לטרוח ללכת ד' מילין כדי להתפלל שם), ולנטילת ידים (לאכילה, אם אין לו מים ויש מים לפניו צריך ללכת ד' מילין כדי להגיע למים), אך כל זה בהולך לפניו, אבל לאחריו אפי' מיל אחד אינו חוזר, אבל פחות ממיל חוזר) **או שעשה מהם טלאי או שהלך עליהם** – ששטחם לדרוס עליהם ברגלים שזה מקצת עיבוד, בטלו מתורת בשר ונעשו עור והם טהורים, חוץ מעור האדם.

קכ"ג. לגיון העובר ממקום למקום ונכנס לבית, הבית טמא, מפני שודאי יש לו כמה קרקפילין (-עור ראש אדם מת לצורך כישוף במלחמה).

מתי בטל שם יד או שומר לטומאה בעור שהופשט מהבשר- עור שהפשיטו מהבשר של בהמה שחוטה כדי לעשות שטיח למיטה או לשלחן, בבהמה או בחיה, בטהורה והוא טמא או בטמאה והוא טהור, בדקה או בגסה, הרי הוא יד לבשר להוציא או להכניס טומאה, עד שיפשיטו כדי אחיזה מסביב לכל הבהמה, והיינו טפחיים, ואחרי שהפשיט שיעור זה, לרב המופשט טהור עד מקום חיבורו, אבל משם והלאה טמא משום שומר, ולרב אסי טפח מהעור המופשט הסמוך לבשר סביבות כולו נשאר טמא שכיון שהוא אוחז שם כדי להמשיך להפשיט הוי כבית יד, (ולרב אין חשיב יד אלא כשמטלטלים בו את האוכל, אא"כ הפשיט רק טפחיים שאז גם הטפח הסמוך לבשר טהור, מפני שאז הוא עדיין מפשיט בסכין, אבל אח"כ אוחז בעור ומפשיט.

הגמ' (קכ"ג:) אומרת שלרבה בר אבוה (דלהלן לגבי טלית), בטומאה דאורייתא חוששים שלא יפשיט יותר מכדי אחיזה ויבואו לטהר, וכל הדין הנ"ל הוא בטומאה דרבנן כגון י"ח דבר (שבת י"ג:), דבדרבנן לא מחמרינן כולי האי, וטהור שנגע בטמאה היינו בהמה טהורה שהיא טריפה, והיא מטמאה כדאמר אבוה דשמואל שקדשים טריפה מטמאים.

ואם הוא מפשיט את העור כדי לעשות ממנו חמת והוא מתחיל להפשיט מכיוון הפה, הוי יד עד שיפשיט את החזה שאותו מפשיטים בסוף מפני שהחזה קשה להפשטה משאר האברים וכשהעור מחובר בחזה הוי חיבור, ואם מתחיל מהרגליים כל העור הוי יד.

עור שעל הצוואר לרבי יוחנן בן נורי הוי חיבור, ולחכמים אינו חיבור כיון שהוא נפשט מעצמו. ואביי מבאר שאם זה היה חיבור חזק לכו"ע הוי חיבור, אבל כאן זה לא חיבור חזק אלא חיבור שעשוי להתנתק מאיליו, ונחלקו (קכ"ג:) אם שומר העשוי להינתק מאיליו הוי שומר כל זמן שלא ניתק, או לא.

מתי בטל שם טומאה ע"י קריעה או נתיצה-

טלית טמאה **שהתחיל לקורעה** כדי לבטלה מתורת טלית, בטלה ממנה הטומאה אחרי שיחתוך רובה, שכשאינה ראויה למלאכתה הראשונה ואין שמה עליה היא נטהרת אע"פ שיש בשייריה שלש על שלש והיא ראויה לקבל טומאה, כמו שכלי חרס שבירתו מטהרתו אע"פ ששייריו ראויים לקבל טומאה, ואמר רבה בר אבוה שכל זה דווקא בטלית טבולת יום שנטמאה והטבילה וצריך להשתמש בה לטהרות לפני הערב שמש, דמיגו שלא חס עליה והטבילה אע"פ שהמים מזיקים לה אין לחוש שלא יקרע את הרוב, אבל טלית שלא טבל אותה אינה נטהרת שמא לא יקרע את רובה. ורבה חולק מפני שיש לחוש שיאמרו שטבילה מועילה בלי הערב שמש, ועוד דא"כ עולת העוף לרבי אלעזר ברבי שמעון דס"ל שצריך למלוק רק רוב שנים ולא כל השנים, דגמר מחטאת דכתיב בה "לא יבדיל", נחשוש שמא לא יחתוך רוב שנים. ורב יוסף עונה שאין לחוש שמא יאמרו כיון שקרע הטלית מוכיח עליה, ואינו דומה לעולת העוף דשאני התם דכהנים זריזים הם.

קכ"ג: לרב הונא אף אם קרע את רוב הטלית, אם נשאר כדי מעפורת, הוי חיבור.

ואם קרע עור ושייר מקצת, לריש לקיש נשאר העור בטומאתו כיון דחלים – הוא חזק ע"י אותו מקצת, וכשתופרו הרי הוא כבתחילה, ולכן לא בטל שמו מעליו, משא"כ טלית שכיון שנקרעה בטל שמה, דאפילו חוזר ותופרה אינה חוזרת לקדמותה, (אמנם בעור המופשט כל חלק שהופשט הוי כאילו הופרש לגמרי, כיון שאינו עתיד לחזור לבשר). ולרבי יוחנן הדין בעור כמו בבגד, כיון שהחיבור מחדש אינו חיבור גמור.

וללישנא בתרא (קכ"ד.) הקורע טלית היא טהורה אפילו בנשאר בה כדי מעפורת. ובעור נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש אם בנשאר בו כדי מעפורת הוא טהור או לא.

עור טמא מדרס שחשב לעשות ממנו רצועות או סנדלים, לרבי יהודה הוא טהור כשיתן בו איזמל להתחיל לבטלו, אע"פ שעדיין יש בו ה' על ה' טפחים שזה השיעור לטומאת מדרס, ולחכמים טהור רק כשימעיטנו מה' טפחים. ללישנא קמא לריש לקיש (הנ"ל) דין זה הוא רק כשחותך מסביב מפני שאז א"א לחברו היטב. וללישנא בתרא אינו טהור בפחות מה' טפחים אלא בצריך לו למושב הזב שבפחות מה' טפחים אינו ראוי לזה.

קכ"ד. טומאת תנור וטהרתו- תנור תחילתו הוא עשוי כקדירה ומיטלטל, וכשבא לקובעו מעמידו בארץ ומדביקו בטיט סביב ומעבהו. לר"מ תנור אינו מקבל טומאה אא"כ יש בו ד' טפחים, ולחכמים רק גדול צריך ד' טפחים, אבל קטן שעושים לתינוקות, מספיק טפח ושנגמרה מלאכתו. ותנור שכבר נטמא מטהרים אותו ע"י ששוברים אותו לאורכו לג' חלקים, דאם חולקו לשנים החלק הגדול שהוא הרוב טמא, ואם שוברים אותו לרוחבו די שלא ישאר בכל שבר ד' טפחים (ולחכמים מספיק שלא יהיה בו

רוב, ואפי' יש בו יותר מד' טפחים), ומגרר את הטיט שעליו לארץ, ואע"פ שעדיין הוא עומד הוא טהור. ואם רוצה שהתנור לא יקבל טומאה, לת"ק צריך שיגרר את הטיט עד הקרקע, ולר"מ מספיק שימעטו מבפנים מד' טפחים.

עור שיש עליו כזית בשר במקום אחד, הנוגע בחתיכת בשר קטנה היוצאת מהעור שבה עצמה אין כזית, או בשערה היוצאת מהעור כנגד הבשר שהיא נחשבת שומר (כדלעיל קי"ט:), טמא. שיטת עולא בשם רבי יוחנן שהדין הנ"ל שכזית שלם אינו בטל לכו"ע הוא רק כשחיה חתכה חתיכה זו מהבהמה, אבל בחתך בסכין אפי' בשיעור גדול יותר (כתרטא (-רובע הקב, ל"א כף מאזנים) או כנפיא) בטל הבשר לעור, ולרב נחמן אין הבשר מתבטל לעור. והגמ' אומרת שי"ל שרבי יוחנן איירי במרודד -רצועה דקה ארוכה ורחבה, שאפשר לצרף ממנה כזית, אבל אדם לא טורח לצרף, ומ"מ בפלטתו חיה כיון שהוא לא ביטל אינו בטל. וי"א שרבי יוחנן אמר את החילוק הנ"ל על שני חצאי זיתים דלהלן, ולא על זית שלם.

צירוף ב' חצאי זיתים לטומאה

עור שיש עליו ב' חצאי זיתים בשר, לרבי ישמעאל העור מטמא במשא ולא במגע מפני שהוא נושא כזית אבל הוא לא נוגע בכזית יחד, דכתיב "בנבלתם", ורב פפא מעמיד דין זה דווקא במרודד (שמחוברים ע"י חתיכת בשר דקה), אבל בלאו הכי אינו מטמא במשא, דאמר עולא דכתיב "והנשא" וקרינן "והנושא" לומר דבעינן שיהיו נישאים בבת אחת, והגמ' אומרת שזה מחלוקת תנאים, ויש מ"ד דלא בעינן שיהיו נישאים יחד. ולר"ע אין העור מטמא לא במגע ולא במשא, מפני שהעור מבטל את הבשר, וטען ר"ע שהרי כתוב "הנוגע... והנושא" ולומדים מזה שרק דבר שיכול לטמא במגע מטמא במשא, ומודה ר"ע שהמחבר ב' חצאי זיתים בקיסם והסיטם או באין תחובים ונגע בהם שהוא טמא, וגם בזה י"א דאיירי במרודד וי"א שטמא בכל גוונא.

<u>קכ"ד:</u> ואם נגע בבשר עצמו ולא בעור, לרבי יוחנן אף בזה טהור (-אין נוגע וחוזר ונוגע), ולבר פדא רק כשנגע מאחריו בעור אינם מצטרפים, שכיון שאין כזית שלם יחד אינו לא יד ולא שומר, ואף דאיתא לעיל (קי"ח) שבפול יש שומר, רבי ישמעאל סובר כת"ק דאחרים דס"ל שאין זה שומר, אבל מלפניו טמא משום ששני הנגיעות מצטרפות.

צירוף בטומאת אהל- דברים המטמאים טומאת אהל כגון כזית מן המת ורובע עצמות ומלוא תרווד רקב שנחלקו לשני חצאי זיתים והכניסם לבית, רבי דוסא בן הרכינס מטהר משום שאין החצאים מצטרפים, וחכמים מטמאים. הגמ' אומרת שרבי דוסא סובר כרבי ישמעאל, וחכמים סוברים כר"ע, ולא טיהר ר"ע אלא מפני שהעור מבטלם.

טומאה בעצמות

<u>קכ"ה.</u> הנוגע בקולית שאין עליה בשר ויש בתוכה מח, אם היא של מת, או של מוקדשין שגזרו חכמים (פסחים ק"כ:) שפיגול ונותר מטמאים את הידים משום חשדי כהונה עצלי כהונה, וגזרו אף בעצמות ששימשו נותר, בין בפתוחים בין בסתומים בין בנקובים טמא במגע ובמשא דעצם כשעורה במת מטמאה במגע ובמשא, דכתיב "או בעצם אדם". וקולית של נבילה או של שרץ, סתומים טהורים אע"פ שיש בהם כזית מח, דכתיב "בנבלתה" ולא בעצם קולית סתומה, ומה ששומר מטמא זה רק כשאפשר ליגוע בטומאה עצמה, ואף במשא אין מטמאים דכתיב "הנוגע... והנושא" את שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא, (הגמ' קכ"ד: מסתפקת אם רבי ישמעאל הנ"ל חולק על דרשה זו), אבל נקובים אפי' כל שהוא שאפשר להכניס שם אפילו חוט השערה מטמאים במגע, דכתיב "הנוגע יטמא", (ומ"מ בהמה מטמאה אף שיש לה עור, כיון שיש בעור נקבים, וכן כליה מטמאה אף שיש עליה חלב, מפני שחוטים נמשכים ממנה. ואם חשב לנקוב את הקולית מטמאה, דמחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה. קכ"ו:).

הגמ' אומרת שקולית של מת איירי כשאין על הקולית כזית בשר ולא כזית מח מבפנים (דאל"כ מטמא אף באהל שהרי אין שם חלל טפח שיחצוץ מפני הטומאה), וס"ל שהמח שבפנים אינו מעלה ארוכה לבשר מבחוץ וממילא כיון דליכא בשר אין סופו להעלות ארוכה ולא חשיב אבר, (דאל"כ הוי אבר מעליא ומטמא באהל, דאף דליכא מח הרי לפעמים המח חוזר כיון שהאבר מחובר לחי, ואם ע"י המח גדל הבשר למעלה א"כ גם בלי בשר ומח, כל עצם חלולה נחשבת אבר), אבל קולית של מוקדשין איירי שיש בה כזית דאין נותר לפחות מכזית, וקמ"ל ששימוש נותר מילתא היא כנותר עצמו, וכדאמר רבי יצחק שעצמות קדשים ששימשו נותר מטמאים את הידים הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור. ולאביי איירי ששף את העצם לרוחבה סביב סביב ואפילו במקום אחד, שאז אינה מעלה ארוכה ולכן אינה מטמאה באהל. ולרבי יוחנן איירי בעצם שיש בה כזית מח המתקשקש בחלל העצם מפני שהוא יבש, ואינו מעלה ארוכה, ובאמת לגבי מת היא מטמאה אף באהל, דטומאה בוקעת ועולה, אבל בנבילה אינו מטמא בלא ניקבה כיון שהמח מתקשקש.

אי מאהיל בכלל נוגע

הנוגע בחצי זית מן המת, והוא גם מאהיל על חצי זית באותה העת, או שחצי זית מאהיל עליו, איתא באהלות שזה מצטרף לטומאה. רבי אבין רוצה להוכיח מזה שטומאת מגע ואהל הם משם אחד, דאל"כ לא היו מצטרפים. והגמ' דוחה שבהמשך המשנה איתא שהנוגע בחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל חצי זית טהור, ומבואר שאינם שם אחד ולכן אינם מצטרפים. ומה שברישא מצטרפים איירי בטומאה הרצוצה בין ב' מגדלים של עץ שאין ביניהם פותח טפח, דחשיב נוגע כיון שהלכה למשה מסיני שטומאה רצוצה בוקעת ועולה.

<u>קכ"ה:</u> ואמנם לרבי יוסי מאהיל בכלל נוגע, דס"ל שמלא תרווד רקב (-עפר הנמצא בארון של מת שהוא רקבוביתו של מת, שהלכה למשה מסיני ששיעורו מלוא תרווד) מטמא במגע ובמשא ובאהל, ואין הכונה נוגע ממש שהרי לא נגע בכל הרקב שהרי העפר לא נחשב מחובר יחד, אלא הכונה למאהיל וקרי ליה נוגע, והא דתני נוגע ותני מאהיל, לאביי המאהיל למטה מטפח (-שאין טפח בין ידו לטומאה) נחשב נוגע, ולמעלה מטפח נחשב מאהיל, ולרבא אפי' למעלה מטפח נחשב נוגע, ומאהיל היינו בהמשכה שהוא אינו מאהיל אבל דבר אחר מאהיל עליו ועל הטומאה, וכדמצינו שחבלי המיטה וסריגי החלונות הם מתבטלים לבית וממילא כשאין בנקבים פותח טפח הם חוצצים בין הבית לעליה מפני הטומאה, דנקב העשוי לאויר שיעורו כמלוא אגרוף, אבל נקב שבין בית לבית או בין בית לעליה שיעורו בפותח טפח, ואף הנוגע כנגד הנקב טהור, אבל אם פירסם באויר מעל המת שאינם חלק מהתקרה, הנוגע כנגד הנקב טמא, אבל שלא כנגד הנקב טהור, דחבלים בלא מיטה אינם מקבלים טומאה וממילא הם חוצצים, וס"ל לרבא דאיירי למעלה מטפח וקרי למאהיל נוגע, אבל למטה מטפח אף שלא כנגד הנקב טמא, דהוי ככסותו של מת. ולאביי למטה מטפח לא הוי ככסותו של מת, כיון שאינו מבטל אותם לגבי המת, ולדבריו סובר רבי יוסי שטומאה טמונה שאין לה חלל טפח אינה בוקעת, וכדלהלן.

תיבה של מגדל (-ארון עץ שעושים בו חללים קטנים כדי להצניע בהם כלים ומשקין), **שיש בחללה פותח טפח ואין ביציאתה פותח טפח** (-שהחלל הוא טפח וממילא אינה טומאה טמונה, אבל פתח החלל אינו טפח), לת"ק אם יש טומאה בתוכה כל הבית טמא, ואם יש טומאה בבית מה שבתוכה טהור, מפני שדרך הטומאה לצאת (דרך פתח זה אע"פ שהוא פחות מטפח, דאין לה יציאה אחרת) ולא להכנס. ורבי יוסי מטהר את הבית דשמא אין סוף הטומאה לצאת דרך פתח זה, מפני שיכול להוציאה לחצאין או לשורפה במקומה, וס"ל שטומאה טמונה אינה בוקעת. ואם העמיד את התיבה בפתח הבית ופתח התיבה לחוץ, אף אם טומאה בתוכה הבית טהור אף לת"ק דאין סוף הטומאה לצאת לבית, ומשום אהל ליכא כיון שיש בה פותח טפח.

<u>קכ"ו.</u> מתי הבית טמא כשיש באיסקופתו כלב מת ובתוכו בשר המת- כלב שאכל בשר מת, ומת הכלב (דאם הכלב חי אפילו אם הוא נכנס לבית הבית טהור, דטומאה בלועה אינה מטמאה), והוא מוטל על איסקופת הבית וצווארו לפנים, **לרבי מאיר** אם יש בצווארו רוחב טפח (דבפחות מזה אינו נחשב אהל), **הבית טמא** אע"פ שאין שם חלל טפח, מפני שהצד העליון מאהיל על הטומאה, וכיון שרחבו טפח הטומאה עוברת לבית דרך פיו. **ורבי יוסי** אמר שרק אם הטומאה כנגד המשקוף ולפנים הבית טמא, והגמ' מבארת שרבי יוסי מצריך גם שיהיה בצוואר חלל טפח ולא מספיק שהצוואר עצמו יהיה טפח, ובכהאי גוונא הבית טמא אע"פ שהטומאה בחוץ, מפני שהטומאה נמשכת לבית דרך הצוואר. **ולרבי אלעזר** אם הפה לכיוון פנים הבית טהור שאין דרך המאכל לצאת דרך הפה אלא דרך אחוריו, ואם הפה לכיוון חוץ הבית טמא. **ולרבי יהודה בן בתירא** בכל גוונא הבית טמא – ופליג אכולהו, ואין נ"מ אם פיו לפנים או לחוץ, אם הטומאה כנגד המשקוף ולפנים או לחוץ, ואם יש בצווארו טפח או לא, ואף בפיו לפנים טמא אע"פ שאין סופו לצאת משם, דקסבר אף בדרך כניסתה היא מוציאה טומאתה, אי נמי פעמים שהוא מקיא.

<u>קכ"ו:</u> שיטת ר"ש שמאהיל אינו בכלל נוגע, כדמצינו דס"ל שמלא תרווד רקב מטמא במשא ובאהל ואינו מטמא במגע שאין נוגע בכולן. עוד אמר רבי שמעון שעצם כשעורה מטמאה במגע ובמשא ולא באהל (-הלכה למשה מסיני), וגולל (-דף הניתן על המת) ודופק (-דף הניתן בצידי המת) מטמאים במגע ובאהל ולא במשא נמי הלכה, אבל שאר טומאות הפורשות מן המת מטמאים בין במגע בין במשא בין באהל.

טומאת שרצים

ביצת השרץ שייך בה טומאה, דכתיב "הטמאים" לרבות ביצת השרץ וקולית השרץ (-ה' יתירא נדרשת לכמה דרשות, לאסור צירן ורוטבן (לעיל קי"ב), ולעורותיהן כבשרם (קכ"ב:), ולביצת השרץ), אמנם דווקא ביצה המרוקמת מטמאה, דכתיב "הטמאים לכם בכל השרץ" – מה שרץ שריקם אף ביצת השרץ שריקמה. ואינה מטמאה אלא בניקבה כחוט השערה אע"פ שלא נגע, דכתיב "הנוגע יטמא" דבעינן שיכול ליגע, ושומר מוציא טומאה, ואם יכניס שער ראשו וזקנו באותו נקב הרי נגע וטמא, שהשיער המחובר הרי הוא כבשר, בין שער טהור הנוגע בטומאה, בין שער טמא שנגע בו הטהור טמא.

טומאת עכבר-

עכבר היבשה מטמא אף אם ירד לים, דכתיב "השורץ" כל מקום ששורץ.

עכבר שבים (-דג הדומה לעכבר ושמו עכבר) אינו מטמא, דכתיב "על הארץ" (וקמ"ל דלא אמרינן שכל ששמו

עכבר יטמא), והא דדרשינן מ"על הארץ" **שספק טומאה צפה** (-שרץ מת שצף על המים, ויש ספק אם נגע), טהור אף ברשות היחיד, תרי "על הארץ" כתיבי.

עכבר שחציו בשר וחציו אדמה שאינו פרה ורבה אלא נוצר מעצמו מהאדמה כאשפה המשרצת תולעים, מטמא אע"פ שאינו פרה ורבה, דכתיב "בשרץ". לת"ק הנוגע בבשר (-חציו שכבר נוצר) טמא, והנוגע באדמה שכנגדו טהור, ולרבי יהודה אף הנוגע באדמה שכנגד הבשר טמא, היכא שהשריץ על פני כולו -שנעשה בשר מצד אחד מראשו עד רגליו, דהוא נחשב שרץ, וי"א שגם לת"ק טמא רק בהשריץ על פני כולו.

<u>קכ"ז.</u> מיני הצב הטמאים- כתיב "והצב למינהו" והייינו ערוד (-הבא מצב ונחש וכדלהלן) ונפילים (-שרץ מין צב) וסלמנדרא (-שרץ הנוצר מאש של עצי הדס ע"י כשפים, והסך מדמו אין האור שולט בו, וקיים ליה לר"ע שהוא ממין הצב). ור"ע היה אומר על פסוק זה "מה רבו מעשיך ד' " שיש שחיות דווקא בים ויש שדווקא ביבשה, ויש שחיות דווקא באש (-סלמנדרא), ויש שדווקא באויר.

כל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה, דכתיב "האזינו כל יושבי חלד" -יושבי הארץ שהוא מקום מיושב לחולדות.

ביברי שמהעיר נרש אינם שרצי הארץ וכל בני העיר יהיו בנדוי לפי שכולם רשעים, ולא רצו לשמוע את דבר השם, והם גנבים.

רב הונא בר תורתא ראה נחש כרוך על הצב כל הזמן ונזקק לו ויצא מהם ערוד והיה נושך בני אדם וממיתם כדאמרינן (ברכות ל"ג) בערוד דרבי חנינא בן דוסא, **ואף שכל** שאין תשמישם ועיבורם שוה (ששניהם משמשים פנים כנגד פנים כאדם או שניהם פנים כנגד עורף כבהמה, וימי עיבורם שוה), אין מתעברים ואין מניקים זה מזה, וימי עיבורו של נחש שבע שנים ואילו ועל וכל מיני שרצים עיבורם ששה חודשים, היה זה נס לצורך פורענות ברשעים.

מה נחשב חיבור לטומאה

<u>קכ"ז:</u> אבר ובשר מדולדלים בבהמה -שנתלש מבהמה אבר והיינו בשר גידים ועצמות, או בשר לבדו, ועדיין הן מעורים בה במקצת, (אבר מן החי מטמא אדם וכלים כנבילה, ובשר מן החי שאינו אבר טהור, כדילפינן לקמן קכ"ח:), אם הם מעלים ארוכה אינם מטמאים לא טומאת נבילה ולא טומאת אוכלין, ואם אינם מעלים ארוכה והם מעורים כחוט השערה, מטמאים טומאת אוכלים בעודם מחוברים אם חשב להאכילם לעכו"ם, והייינו שאם נטמאו משרץ מטמאים אחרים, אבל טומאת עצמם אין בהם עד שיתלשו לגמרי, **וצריכים הכשר** לבוא פעם אחת במים לאחר שנדלדלו, ואז מקבלים טומאה לעולם, (ואין לומר שסופם לטמא טומאה חמורה, דאינו מטמא משום אבר מן החי עד שימות, ושמא ישחטנה ואין מיתה עושה ניפול), **ואינם מטמאים** טומאת אבר מן החי שמטמא אדם וכלים כנבילה דכתיב לגבי שרצים שאבר מן החי שלהם ג"כ מטמא "וכי יפול מנבלתם עליו" וכתיב "וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע", חד לאבר מן החי בשרצים, וחד לאבר מן הבהמה, דאינו קרוי נבילה עד שיפול לגמרי.

ואם מתה הבהמה, הבשר המדולדל צריך הכשר, והאבר המדולדל לר"מ מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום אבר של נבילה, ורבי שמעון מטהר.

הגמרא (קכ"ט.) שואלת על רבי שמעון דממה נפשך אי מיתה עושה ניפול והרי נתנבל עימה יטמא משום אבר מן החי, ואי אין מיתה עושה ניפול יטמא משום אבר מן הנבילה. הגמרא מתרצת שר"ש קאי אריש (שלא מתה), ואמר רבי יוחנן שטעמו של ר"ש הוא מדכתיב "אשר יאכל" דווקא אוכל שיכולים להאכילו לאחרים -לעכו"ם **נחשב** אוכל לענין טומאת אוכלין, ואבר מן החי אסור אף לעכו"ם.

רבי זירא (קכ"ט:) שואל אולי טעמו של ר"ש לטהר הוא כיון שהוא מעורה בבעלי חיים שאין טומאה נוהגת בהם, וכדמצינו שרבי יהודה מטהר יחור של תאנה שנתלש והוא מעורה בקליפה, כיון שהוא מעורה, (וחכמים אומרים שרק אם אינו יכול לחיות הוא טהור). ואמר רבי אסי שהילפותא הנ"ל היא הטעם של ר"ש למה דם הבהמה אינו מכשיר (כדלהלן), והגמ' דוחה ששם רבה ורבי יוחנן ביארו באופנים אחרים.

ולכן מבארת הגמ' שר"ש חולק וסובר שאם מתה הבהמה הבשר טהור אף אם הוכשר ע"י מים, דכתיב "אשר יאכל" דבעינן שיכולים להאכילו לאחרים.

ואם נשחטה הבהמה שאין השחיטה מתירה את המדולדל לא לישראל ולא לבני נח, לר"מ דם הבהמה מכשיר, ולר"ש אינו מכשיר.

ו' שיטות בביאור מחלוקתם:

לרבה שניהם סוברים שיש יד להכשר, ונחלקו אם בהמה כולה **נעשית יד לאבר** אחד להכשירו. (ורבה מסתפק (קכ"ח.) לר"מ דס"ל בהמה נעשית יד לאבר בשחיטה לענין הכשר, **האם בהמה בחייה היא יד לאבר** שהוכשר במים לאחר דלדולו, שהאבר מקבל טומאה, האם כשנגעה טומאה בבהמה היא מעבירה את הטומאה לאבר מדין יד אע"פ שהבהמה לא מקבלת טומאה, כמו שעצם שעליה בשר מעבירה טומאה לבשר אע"פ שעצם בלי בשר לא מקבלת טומאה, או לא דכיון דבעלי חיים לא מקבלים טומאה, הם לא נעשים יד.).

לאביי אין טעמם משום יד, דלכו"ע אין בהמה נעשית יד לאבר אחד, אלא נחלקו אם כשאוחז בקטן ואין הגדול עולה עמו אבל כשאוחז בגדול הקטן עולה עמו **הרי הוא כמוהו** והכל נחשב לדבר אחד, **וכן סובר רבי יוחנן**, וכדמצינו שרבי יוחנן הקשה איך יתכן שלר"מ אם אוחז בקטן ואין הגדול עולה עימו הרי הוא כמוהו, והרי ר"מ אמר שאוכל תרומה שנפרס ומעורה במקצת, אינו מעביר טומאה (באותה רמת טומאה, ולטומאה פחותה שלישי אינו עושה רביעי בתרומה, ודין זה נאמר לגבי טבול יום) אם אוחז בקטן ואין הגדול עולה עימו, בין בטבול יום בין בשאר טומאות (לרבי), דמה שנחשב נגיעה בשאר טומאות נחשב נגיעה גם בטבול יום, ואמר רבי יוחנן שצריך להחליף את השיטות באוכל שנפרס.

לרבא (קכ"ח.) לכו"ע בהמה נעשית יד לאבר, ונחלקו אם יש יד להכשר כמו שיש יד לטומאה או לא.

לרב פפא לכו"ע יש יד לטומאה ולהכשר, אלא ששחטה קודם שחישב להאכילה לעכו"ם, **ונחלקו אם יש הכשר לפני שחשב עליו לאכילה, וכדאיתא בברייתא שר"ע אמר שח.לב שחוטה בכפרים** שאין דרך לאוכלו שם (מפני שהעם מועט ויש להם הרבה בשר, משא"כ בכרכים שהעם מרובה אוכלים אותו ע"י הדחק, אי נמי בני הכפרים עניים הם ולכן אין דרכם לאוכלו, משא"כ בני הכרכים שהם עשירים), **צריך** מחשבה ואין צריך הכשר, שכבר הוכשר בשחיטה אע"פ שההכשר קדם למחשבה, ואמר לו רבי יהודה לימדתנו רבינו שעולשין שליקטן והדיחן לבהמה, ונמלך עליהם לאדם, צריכים הכשר שני מפני שקדם הכשר למחשבה, וחזר בו ר"ע.

לרב אחא בריה דרב איקא מיירי שנתקנח הדם בין סימן לסימן, ונחלקו אם זה דם שחיטה כיון שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, או שזה דם מכה כיון שאינה לשחיטה אלא לבסוף.

ולרב אשי לכו"ע יש יד להכשר ובהמה נעשית יד לאבר, אי נמי אוחז בקטן ואין גדול עולה עימו הרי הוא כמוהו, ומיירי שניתז הדם על האבר ולא נתקנח, **ונחלקו אם השחיטה מכשרת** כדס"ל לר"ש לעיל (ל"ו), וכיון שהשחיטה אינה מועילה לאבר להתירו באכילה אינה מכשרת, (ואע"פ שהיא מועילה לטהרו מידי נבילה, טעם הכשר שחיטה אינו אלא בגלל שהשחיטה מתירה באכילה), **או שהדם מכשיר** והרי הוכשר.

טומאת אוכלין בפירות יבשים-

לשמואל תאנים שצמקו באיביהן מטמאים טומאת אוכלין, והתולש מהם בשבת חייב חטאת אם לא יבשו עוקציהם, דלענין שבת הם נחשבים מחוברים. וכן מבואר מדתני במתני' שאברים המדולדלים אין בהם דין אבר מן החי דמחוברים הם, ואפ"ה הם נחשבים כתלושים לענין שהם מטמאים טומאת אוכלין.

בברייתא איתא שירקות שצמקו באיביהן כגון כרוב או דלעת שכשהם יבשים הם כעץ בעלמא ואינם ראויים לאכילה, אינם מטמאים טומאת אוכלין שהרי אינם אוכל, ואם קצצם ע"מ לייבשם מטמאים טומאת אוכלים, אבל אם ייבשם אינן מטמאים טומאת אוכלין, דעץ בעלמא הם.

הגמרא אומרת שאין לדייק מהברייתא כשמואל שדווקא כרוב ודלעת שייבשם אינם מטמאים כיון דלאו בני אכילה נינהו, אבל שאר פירות מטמאים, אע"פ שייבשם בלא עוקציהם, די"ל שייבשם הם ועוקציהם שאף לענין שבת הם נחשבים תלושים, וקמ"ל שאף בקצצם לחים ע"מ לייבשם מטמאים אע"פ שאינם עומדים למאכל.

ענף שנתלש מהאילן, פירותיו כתלושים לכל דבריהם אפי' כשהם לחים.

יד לטומאה בשני חצאים שרק אחד ראוי לקבל טומאה

<u>קכ"ח.</u> קישות שנטעה בעציץ שאינו נקוב שהיא כתלושה ומקבלת טומאה כשאר אוכלין, ואם היתה טמאה היא נשארת בטומאתה, **וגדלה ויצאה** נופה מחוץ לעציץ ונוטה על הארץ ויונק מריח הארץ דרך האויר והוי כמחובר, **לת"ק כולה טהורה** מפני שהיא חוזרת ויונקת מהנוף הנוטה מחוץ לעציץ, **ולר"ש** הקישות שבפנים טמאה ומה שיצא לחוץ טהור. **ואביי** מסתפק אם לר"ש הקישות שבחוץ נעשית יד לקישות שבפנים להביא לה טומאה. **תיקו.**

המשתחוה לחצי דלעת, אסורה בהנאה משום עבודה זרה, ולר"ש איסורי הנאה אין מטמאים טומאת אוכלין דבעינן אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים. ואף שעבודה זרה מטמאה כשרץ, ולר"ע כנדה, היינו מדרבנן. **ורבי ירמיה מסתפק אם המחצית האסורה נעשית יד לחברתה** שאם נגעה בשרץ היא מעבירה טומאה דאורייתא לחצי שראוי לקבל טומאה לעשותו ראשון כאילו נגע אותו חצי עצמו בטומאה, (ושניה פשיטא שלא נעשית, שהרי החצי הראשון לא נטמא). לישנא אחרינא הספק הוא לענין טומאת עבודה זרה, דזו שנעשית עבודה זרה הרי היא כשרץ, והספק הוא אם חציה השני הוא יד והנוגע בו כנוגע בעבודה זרה, או שאינו נעשה יד וטהור, וכגון שלא הוכשרה דאין עליה תורת אוכל לקבל טומאה מחברתה, אי נמי הוכשרה ונעשית ראשון והנוגע בה הוי שני, האם נעשה האוכל יד לאוכל אחר או לא. **תיקו.**

<u>קכ"ח:</u> יחור תאנה שנתלש רובו והקליפה עדיין מחוברת, **רבי יהודה מטהר את הפירות** דאכתי מחובר הוא. **ולחכמים** זה תלוי אם הענף יכול לחיות ע"י החיבור דאז הוי מחובר וטהור, **או לא** ואז הוי תלוש וטמא. **ורב פפא מסתפק אם ענף שיכול לחיות נעשה יד לענף שאינו יכול לחיות** שנתלש מענף זה והקליפה עדיין מחוברת ואינו יכול לחיות והוי תלוש, והראשון יכול לחיות, האם זה שיכול לחיות נעשה יד לתלוש והוא מעביר טומאה לתלוש. אי נמי אם יחור זה אינו יכול לחיות, האם האילן נעשה נעשה יד להביא טומאה לפירות שביחור. **תיקו.**

אבן שבין ב' בתים שנולד בה נגע, חולץ את כולה בסוף השבוע של ההסגר, כדכתיב "וחלצו את האבנים", ואין די

לחלוץ חציה דכתיב "אבן" כמות שהיא בין גדולה בין קטנה, ואם הוחלט הבית ובא לנותצו, **נותץ רק את החצי המנוגע**, דכתיב "ונתץ את הבית" ולא שני בתים. **ורבי זירא מסתפק** אם החצי שאינו מנוגע נעשה יד לחצי המנוגע לטמא באהל את בית חבירו, דאבן המנוגעת מטמאה באהל דכתיב "והבא אל הבית". **תיקו**.

טומאת אבר ובשר מן החי

אבר מן החי מטמא דכתיב "וכי ימות מן הבהמה", (אף דילפינן מזה שטריפה ששחטה אינה מטמאה, הוה מצי למיכתב "מבהמה").

בשר מן החי אינו מטמא, **לרבי יוסי הגלילי** המקור הוא מדכתיב "וכי ימות מן הבהמה" – כמיתה שאינה עושה חליפין -חוזרת לקדמותה, ובשר אם יתלוש אותו יעלה בשר אחר תחתיו. **ור"ע** לומד דין זה מ"בהמה" דבעינן שיהיה בו גידים ועצמות כבהמה, **ונ"מ** שלר"ע אף כליות וניב שפתיים אין בהם טומאת אבר מן החי, אף שאינם עושים חליפין, **ולריה"ג** יש בהם טומאת אבר מן החי **ולרבי** בעינן בשר גידים ועצמות, **ונ"מ** שלרבי **ארכובה** הנמכרת עם הראש שאין בה בה בשר כלל אלא גידים ועצמות, אינה מטמאה באבר מן החי כיון שאין בה בשר, אבל לר"ע הרי זה אבר, ולריה"ג הרי אינה עושה חליפין.

וכן נחלקו **רבי יוסי הגלילי** ור"ע **ורבי לענין בשר הפורש מן השרצים** שאבר מן החי נוהג בהם, **שרבי יוסי הגלילי** דורש מ"במותם" שיהא כמיתה שאינה עושה חליפין, **ור"ע** דורש מ"שרץ" שיהא בו גידים ועצמות, **ורבי** דורש מ"שרץ" שיהא בו בשר גידים ועצמות, **ונ"מ** כנ"ל, וקמ"ל שבין שרץ שמטמא בכעדשה, ובין בהמה שמטמאה במשא, אינם מטמאים מחיים -בבשר מן החי.

בשר הפורש מאבר מן החי אינו מטמא שהרי אפילו בשר הפורש מן החי אינו מטמא אא"כ הוי אבר עם הגידים והעצמות, אבל בשר הפורש מאבר מן הנבילה מטמא דהא איכא כזית נבילה.

<u>קכ"ט.</u> החותך כזית בשר מאבר מן החי (בתוספתא לא גורסים כזית, וכגון דאיכא כביצה), **ואח"כ** חשב עליו להאכילו לעובד כוכבים, **טהור**, שהרי בשר הפורש מאבר מן החי טהור, ולא נגעה בו טומאה אחרי שחישב עליו. **אבל אם** חשב לאוכלו **ואח"כ** חתכו, **בברייתא** איתא **שטמא** כיון שהוא קיבל טומאה מהאבר השלם. **רבי** זירא **ורבי** אסי שאלו הרי טומאת בית הסתרים אינה מטמאה. **וענה רבי** אבא בר ממל **שהברייתא** כר"מ דס"ל (לעיל ע"ב) **שטומאת בית** הסתרים מטמאה. **ושאל רבי** אסי **שהרי גם לר"מ** טומאה שצריכה הכשר אינה מטמאה בבית הסתרים. **ורבא** מעמיד בשהוכשר קודם שנחתך. **ורבה בר רב חנן** אומר שכיון שהבשר מטמא טומאה חמורה לטמא אדם וכלים כנבילה **אגב** אביו, אינו צריך הכשר דהכשר נאמר בזרעים שאין סופם לטמא טומאה חמורה. **וענה לו רבא** שכאן טעון הכשר כיון שהוא משמש לטומאה חמורה אינו משמש לה בתורת אוכל אלא **מעשה** עץ בעלמא, דאין האבר מטמא אלא כשיש בו בשר גידים ועצמות, ולא היה בו תורת אוכל, ועכשיו שנעשה אוכל פנים חדשות באו לכאן.

באיזה עוד דינים אומרים 'מעשה עץ שימש'- כופת שאור שייחדה לישיבה בטלה מתורת חמץ, ומבואר שאינה אוכל, ומטמאה אם ישב עליה הזב. **תקרובת עבודת** כוכבים של אוכלין מטמאים באהל. אוכלין שחיברום לכלים ככלים דמו ואם נגעה טומאה באוכל נטמא הכלי. **חלב נבילה** של בהמה טהורה שאינו מטמא כנבילה, ולענין לקבל טומאה מנבילה או משרץ **בכפרים** שעמם מועטים וחלב אינו בר אכילה אפילו לעכו"ם אלא ע"י הדחק **צריך** מחשבה לעשותו אוכל, **ומטמא אגב כוליא** מפני שהוא שומר את הכוליא הטמונה בו. **בית שסיככו בזרעים** כגון בשיבלים טהרו מפני שנעשו אהל, ואם יש צרעת בבית הכתלים והאהל מטמאים אדם וכלים.

אביי אומר שטומאת כל הנ"ל אינה דאורייתא, דאל"כ מצינו אוכל שמטמא טומאה חמורה ואנן אמרינן מה זרעים שאין סופם לטמא טומאה חמורה וכו'. **והגמרא** דוחה דשאני התם שהם משמשים כמעשה עץ ובטלו מתורת אוכל.

<u>קכ"ט:</u> אבר או בשר המדולדלים באדם טהורים ד"כי ימות" כתיב, **ואם** האדם מת, **הבשר** המדולדל **טהור** דמיתה עושה ניפול, ובשר הפורש מן החי טהור כרבי יהושע ור' נחוניא דלהלן, **והאבר** מטמא משום אבר מן החי שמטמא במגע ובמשא ובאהל, **ואינו** מטמא משום אבר מן המת. **ונ"מ** בכזית בשר או עצם כשעורה שפרשו, שר"א מטמא בכזית בשר הפורש מאבר מן החי, **ורבי** נחוניא בן הקנה **ורבי** יהושע מטהרים, **ובעצם** כשעורה הפורש מאבר מן החי, רבי נחוניא מטמא, **ור"א ורבי יהושע מטהרים**, ובטעמי התנאים איתא בעדויות (ו' ג') שרבי אליעזר מרבה טומאת בשר מטומאת עצמות, שהבשר נוהג בנבילות ובשרצים משא"כ בעצמות, **ור'** נחוניא מרבה טומאת עצמות מטומאת בשר שהבשר הפורש מן החי טהור ואבר הפורש ממנו והוא כברייתו טמא, **ור'** יהושע מטהר בשניהם אף ששניהם טמאים במת, דשאני מת שיש בו רובע ורוב ורקב, דרובע הקב עצמות מת טמאים באהל ורוב בניינו או רוב מניינו מטמא ומלא תרווד רקב מטמא באהל, משא"כ חי שאין בו רובע ורוב ורקב.

איתא במתני' **שר"ש** מטהר. י"מ **שר"ש** סובר שאף אבר שאינו מדולדל אינו מטמא משום אבר מן המת אא"כ יש בו כזית בשר שאז הוא מטמא משום בשר, **וכן** סובר ר"א, (**ולרבי יהושע** יש טומאה באבר מן המת, **שהרי** אם אדם חי שהוא טהור אבר הפורש ממנו טמא, כ"ש מת שהוא טמא שאבר הפורש ממנו יהיה טמא, וכמו שאם כתוב במגילת תענית שאין להספיד בפסח קטן כ"ש שאין להספיד בפסח גדול). עוד יש לפרש **שנחלקו** בכזית בשר **ובעצם כשעורה**, דת"ק סובר כרבי יהושע דמטהר לקמן בין בבשר הפורש, בין בעצם הפורש מן החי, דהא ס"ל כרבי יהושע דמטמא באבר מן המת, **וכנ"ל**.

הזרוע והלחיים

מתי חייבים בזרוע לחיים וקיבה

כאשר שוחטים בהמת חולין צריכים לתת לכהן זרוע לחיים וקיבה, כדכתיב "וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זובחי הזבח אם שור אם שה, ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה", ומתנות אלו (שהם מכ"ד מתנות כהונה, ונקראים 'מתנות' בסתמא) הם חולין גמורים (כמעשר ראשון ומעשר עני, ולא כתרומה ומעשר שני). ופרק זה (ק"ל – קל"ד:) עוסק בדיני מתנות אלו.

<u>ק"ל.</u> זרוע לחיים וקיבה נוהגים בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית.

זרוע לחיים וקיבה נוהגים בחולין אבל לא במוקדשין. אף דאיכא למימר ומה חולין שפטורים מחזה ושוק חייבים בזרוע לחיים וקיבה, הא כתיב בחיוב קדשים בחזה ושוק "ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם" - אין לו אלא מה שאמור בענין. וליכא למיפרך מה לחולין שחייבים בבכורה, דאיכא למילף מזכרים שפטורים מבכורה שכן אינם יולדים, מה לזכרים שכן חייבים בראשית הגז (-לתת לכהן דבר מועט בכל פעם שהוא גוזז צאנו), **תיישים** זכרים שאין בהם לא בכורה ולא ראשית הגז יוכיחו, מה לתיישים שכן נכנסים לדיר להתעשר, ואף זקנים נכנסו לדיר להתעשר, **לקוח** (-שלקח עשרה טלאים מן השוק) **ויתום** (כגון זה פירש למיתה וזה פירש לחיים) יוכיחו, ואין לומר מה ללקוח ויתום שמינם נכנס לדיר להתעשר, שהרי גם קדשים מינם נכנס לדיר להתעשר.

קדשים שקדם מום קבוע להקדש ונפדו שהרי הם כמקדיש עצים ואבנים לדמיהם ואין בהם קדושת הגוף, וע"י פדיון הרי הם כחולין גמורים, **וחייבים בבכורה** (וקסבר האי תנא שלפני שנפדו קדושת דמים מדחה מן הבכורה, דאין בכורה חלה על בכורה. בכורות י"ד), **ובמתנות, ויוצאים לחולין** לגמרי ע"י פדיונם **להתיר בהם גיזה ועבודה, וולדן** אפילו אם נתעברו לפני פדיונם וילדו לאחר פדיונם (דאם ילדו לפני הפדיון וולדם אסור), **וחלבן מותרים לאחר פדיונם, והשוחטם בחוץ פטור, ואין עושים תמורה** אפילו קודם פדיונם, **ואם מתו יפדו** אע"פ שאינם ראוים אלא לכלבים ואין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים דכתיב "ואכלת" ולא לכלביך, דין זה נאמר בקדם הקדשם למומם ולא בקדושת דמים, ועוד אשמועינן דלא בעינן העמדה והערכה, וקסבר קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה, דכתיב בפדיון קדשים שנסתאבו לאחר כך "והעמיד את הבהמה", וכיון דמתה אי אפשר להעמידה, **חוץ מבכור ומעשר** בהמה שאע"פ שקדם מום קבוע להקדש חלה עליהם קדושה גמורה והם נאכלים לכהן, אלא שאין ראויים ליקרב.

אבל **קדשים שקדם הקדשם למומם**, או שהיה מום עובר לפני ההקדש דכמאן דליתיה דמי **ואחרי ההקדש** נולד בהם מום קבוע, **ונפדו, פטורים מבכורה ומתנות** דכתיב בהו "כצבי וכאיל", **ואסורים בגיזה ועבודה וולדם** אם נתעברו לפני פדיונם אפילו אם ילדו לאחר פדיונם **וחלבם** אסור לאחר פדיונם, דכתיב בפסולי המוקדשין לאחר פדיונם "תזבח" ולא גיזה, "ואכלת" ולא לכלביך, "בשר" ולא חלב, **והשוחטם בחוץ** קודם פדיונם **חייב** אע"פ שאינם ראויים לפתח אהל מועד כיון שהם בעלי מומין, והגמרא (שם ט"ז.) מעמידה במום בדוקין שבעין ואליבא דר"ע דאמר אם עלו לא ירדו, **ועושים תמורה** קודם פדיונם, **ואם מתו** מעצמם **יקברו** או משום דבעינן העמדה והערכה, או משום דאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים.

חולין פטורים מחזה ושוק, ואין ללמוד ק"ו מקדשים שהרי חולין חייבים בזרוע לחיים וקיבה משא"כ קדשים דכתיב בחזה ושוק "אותם" ולא מתנות. **שהרי** חזה ושוק טעונים תנופה "לפני ד' ", וא"א להכניסם משום דקמעייל חולין לעזרה בדבר שאין בו צורך גבוה.

האם יש במתנות כהונה חיוב ממון

<u>ק"ל:</u> רב חסדא אומר **שהמזיק מתנות כהונה** שהשליכם לאור או לים לפני שנתנם לכהן **או שאכלם** פטור, דכתיב "וזה יהיה משפט הכהנים" זה משמע בעודם קיימות **ולא אחרים, או משום דהוי ממון שאין לו תובעים** שאם יתבענו בדין יאמר שהוא נותן לכהן אחר. **והלכה כרב חסדא.** (קל"א:).

איתא **בברייתא** "וזה יהיה <u>משפט</u> הכהנים" מלמד שהמתנות דין. הגמרא מבארת שלרב חסדא אין הכונה שאפשר להוציאם בדיינים, (ואין לומר דמיירי **בבאו** ליד כהן וזכה בהם ואח"כ גזלם ממנו דהוי כגזל גלימתו, דזה פשיטא), אלא הכונה שהדיינים אומרים שיתן לחבר ולא לעם הארץ, דכתיב "ויאמר לעם לישובי ירושלים לתת מנת (-חלק כהונה) לכהנים וללוים למען יחזקו בתורת ד' ". **והא דאיתא בברייתא שרבי יהודה** בן בתירא אומר שהמתנות הם 'דין', אבל חזה ושוק אינם 'דין' דכתיב "זה", מיירי **בבאו** ליד כהן בטיבלייהו שהבהמה היתה מונחת אצלו שלימה וזכה במתנות מן ההפקר, וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, ולכן הוא זכה במתנות שכל הכהנים שוים בהם, אבל חזה ושוק אינם אלא לאותו בית אב ולא מהני.

איתא במתני' בעה"ב עשיר **שהיה עובר ממקום למקום** וצריך ליטול לקט שכחה ופאה בשביל מזונותיו, **נוטל** כיון שעכשיו הוא עני, **וכשיחזור, לרבי אליעזר חייב**

לשלם (דתני 'ישלם' דמשמע בעל כרחו.), ולחכמים כיון שהיה עני באותה שעה פטור. הגמ' אומרת שמשמע מדברי חכמים שאם היה עשיר היה חייב לשלם, ולרב חסדא צ"ל שאינו חייב לשלם מדינא אלא ממידת חסידות.

איתא בברייתא שבעה"ב שאכל את פירותיו טבלים, וכן לוי שאכל את מעשרותיו טבלים -בלי להפריש תרומת מעשר, פטורים מן התשלומין, דכתיב "אשר ירימו" - אין לך בהם אלא משעת הרמה ואילך. הגמרא מדייקת שאם אכלום לאחר שהופרשו, יכול להוציאם בדיינים, ואומרת שלרב חסדא צ"ל דאתו לידיה בטיבלייהו -שהופקד טבל אצל הכהן, וכמ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין וזכה בהם מן ההפקר. ל"א שמסר לו את הטבל כדי לזכות בתרומה שבו. וחזה ושוק אין יכול להוציאם אפי' בכהאי גוונא, דכתיב "וזה".

<u>קל"א.</u> חיוב משתרשי במתנות כהונה- אם בית המלך לקחו את גורנו בשביל חוב ממון קצוב, חייב לעשר ממקום אחר ולתת לכהן, שהרי הוא כמוכר. ולרב חסדא אין זה חיוב ממון כמזיק, אלא מדין משתרשי ליה שהוא משתכר במעשר, וזה חיוב בעלמא כשאר חיובי מעשרות, ואינו יוצא בדיינים. ואם לקחו את גורנו באנפרות בלא סיבה פטור מלעשר.

המוכר בני מעיה של פרה והיה שם את הקיבה, צריך הלוקח לתת אותה לכהן ואינו מנכה למוכר מהתשלום כיון שהלוקח ידע שהיא שם ולא מכר לו אותה, אבל אם מכר לו לפי משקל, הלוקח חייב לתת את הקיבה לכהן שכיון שהגזל אצלו צריך להשיב, והמוכר מנכה לו מהדמים בעל כרחו כיון שמכר דבר שאינו שלו. (מתני' קל"ב.). הגמרא אומרת שדין זה הוא גם לרב חסדא כיון שהקיבה בעין. שיטת רב (קל"ד.) שדין זה הוא דווקא כשהלוקח שקל בעצמו שכיון שהטבח לא נגע בהם ולא גזלם אין הכהן יכול לתובעם ממנו, ולכן הלוקח נותנם לכהן ותובע דמיהם מהטבח מפני שהטבח היה צריך ליתנם לכהן, דאם הטבח עצמו שקל יכול הכהן לתבוע גם את הטבח שאם הם בעין יחזר עליהם ויתנם לו, ולרב אסי אפי' כשהטבח שקל התביעה היא מהלוקח. הגמ' אומרת שאין הכרח שנחלקו בגזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אדם אחר ואכלו, אם יכול לגבות משניהם כשיטת רב חסדא שכיון שאכלם לפני יאוש שהם עדיין ברשות הבעלים בכל מקום שהם הוה ליה גזלן, או שיכול לתבוע רק מהגזלן. די"ל שלכו"ע יכול לתבוע גם ממי שאכל, והמחלוקת היא אם שייך גזילה במתנות כהונה שמי שגזלם חייב לשלם עליהם בתורת גזלן, וממילא אם הכהן רצה הוא יכול לדון עם הראשון, או לא שכל זמן שהם בעין החוב מוטל על מי שהם אצלו, והראשון לא נעשה גזלן עליהם.

תשעה מתנות כהונה הם נכסי כהן והם תרומה ומעשר וחלה וראשית הגז ומתנות והדמאי והביכורים והקרן והחומש, (-בספרים איתא ט"ו מתנות כהונה שכולן נכסי כהן לעשות בהן כל צרכיו, וכולם כלולים בתשעה, דתרומה כוללת גם תרומת מעשר והדמאי והחלה, ובכור ופדיון הבן ופדיון פטר חמור נחשבים אחד, וקרן וחומש דגזל הגר (שנשבע לו ומת הגר ואח"כ הודה ונשבע לשקר) נחשבים אחד, ולקמן (קל"ג:) חשיב כל כ"ד מתנות כהונה.). לרב חסדא אינם נכסי כהן לענין שיכול להוציאם בדיינים, אלא כדתנן שהם נכסי כהן לענין שיכול לקנות בהם עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, ובעל חוב נוטלם בחובו ואשה נוטלתם בכתובתה, ולקנות בהם ספר תורה אע"פ שאינו לאכילה ואינו דבר שמביא לאכילה.

חיוב נתינה במתנות עניים, ואם עני חייב בהם- מתנות עניים שבכרם הם הפרט והעוללות (דכתיב "וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט" ועוללות היינו שאין לה לא כתף ולא נטף, ופרט אלו ענבים הנושרים בשעת בצירה) והשכחה (דכתיב "כי תבצור כרמיך לא תעולל אחריך" דכתיב "לא תשוב לקחתו" והיינו מה שלאחריו ולא מה שלפניו), והפאה (גזירה שוה אחריך אחריך מזית וכדלהלן). ובתבואה לקט (-הנושר בשעת קצירה) שכחה ופאה (דכתיב "ובקוצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך" וגו', וכתיב "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה"). ובאילן השכחה והפאה (דכתיב "כי תחבוט זיתך לא תפאר אחריך" – שלא תטול תפארתו ממנו כלומר שלא תטול כל פארו). וכל מתנות אלו אין בהם טובת הנאה לבעלים -אין בידם לתתם לכל מי שירצו אלא כל הקודם בהם זכה, (כיון דכתיב בהו עזיבה שצריך להניחם הפקר ולא לחלקם, וכן היכא דכתיב "יהיה" היינו בעזיבה, דמשמע בהווייתו יהא, דלא כתיב נתינה), ואפי' עני מוציאים אותם מידו אם יש לו כרם או תבואה או אילן כופים אותו לתת, (דכתיב "לא תלקט לעניי" – להזהיר עני על שלו), אבל מעשר עני הואיל ומתחלק בתוך ביתו -לאחר שהכניס תבואתו לביתו, יש בו טובת הנאה לבעלים שבידו ליתנו לאיזה עני שירצה, וחבירו אומר לו הילך סלע זה ותן כל מעשרותיך לקרובי העני, וטובת הנאה היינו דבר מועט, דכתיב ביה נתינה –"ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה", ואפי' עני מוציאין מידו (גזירה שוה לגר מלקט), ושאר מתנות כהונה כגון הזרוע והלחיים והקיבה, אין מוציאין אותם לא מכהן לכהן ולא מלוי ללוי, (ולענין להוציא מלוי לכהן עיין לקמן).

דין כהנים ולויים במתנות כהונה

חיוב לוי במתנות כהונה- כתיב "וזה יהיה משפט הכהנים מאת <u>העם</u>... הזרוע והלחיים והקיבה". רב מסתפק אם לויים הם בכלל "עם" וא"כ הם חייבים לתת לכהן, או שאינם בכלל "עם" וא"כ יכולים לתת להם את הזרוע לחיים וקיבה. ומכח זה אמר רב שמספק אין מוציאים מהם את שלהם דהם פטורים משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה, אבל אין להם לחטוף את המתנות. אמנם ראשית הגז דלא כתיב "עם" ותרומה ותרומת מעשר וחלה לויים חייבים לתת לכהן. והלכה כרב שאין מוציאים מידם.

<u>קל"א:</u> מסקנת הגמ' שנחלקו תנאים אם לויים בכלל עם או לא, (דכתיב בעבודת יום הכיפורים "וכפר את מקדש הקודש" זה טומאה שאירעה לפני ולפנים, דפר ושעיר של יום הכיפורים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו, "אהל מועד" זה היכל, "מזבח" כמשמעו -מי שעבד בטומאה במזבח בלא חיוב מקדש, כגון שנטמא במקדש ועבד בלא שהייה, דהלכה למשה מסיני שאם נטמא בעזרה אינו חייב עד שישהה כדי השתחוואה, "יכפר" זה טומאה שאירעה בעזרות, "כהנים" כמשמעו כהנים ששגגו ונכנסו טמאים לעזרה, "עם הקהל" אלו ישראל וי"א אף הלויים ונחלקו אם הלויים נקראו עם וכנ"ל, "יכפר" למ"ד הראשון אלו לויים ולמ"ד השני אלו עבדים), ורב מסתפק כמו איזה תנא לפסוק.

השוחט לכהן או לעכו"ם פטור ממתנות כהונה, והשוחט לישראל חייב, והשוחט ללוי זה תלוי בדברי רב לעיל אם לוי חייב במתנות או לא. (ולא כתבה המשנה שכהן ועכו"ם עצמם פטורים, משום שהתביעה היא מן הטבח).

למי נותנים תרומה ומעשר- לר"ע נותנים תרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי, ולרבי אלעזר בן עזריה מעשר ראשון אפשר לתתו לכהן, דאף דבמעשר ראשון כתיב לוי, בכ"ד מקומות נקראו הכהנים לויים, ולאחר שקנסם עזרא מפני שלא עלו בימיו אין לתת מעשר ראשון ללוי אלא רק לכהן, אמנם אין להוציא מלוי מעשר ראשון.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר

(לפי סדר הדף היומי בהלכה), ועמוד היומי

- **בנקודות ההפצה**
- **במייל** 7692282@gmail.com

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

קו עדכונים ושיעורים - 02-3131-465

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי / עמוד היומי משנה ברורה / חפץ חיים / אהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- **בטלפון 0737-289-669**
- **במייל** 7692282@gmail.com
- **בנדרים פלוס קופת לדעת.**

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, 51 זוכים בזכות קניה 100 ₪ ביפה נוף.

מבצע - קורס ללמוד להנות ולזכור

13 שיעורים לשמיעה טלפונית 500 ₪ בלבד ההרשמה בנדרים פלוס קופת תמצית, שיעור ראשון חינם בקו 02-3131-465 שלוחה 4

מבצע סיכומי סוגיות

מערכת 'תמצית' יוצאת בתוכנית חדשה של כתיבת ושליחת סיכומים ע"י כלל הלומדים ושליחתם למערכת.

מתווה מיוחד המועיל מאד לבהירות וזכרון. שיעורי הסברה ופרטים 02-3131-465 שלוחה 7.

הגרשמים (ב'נדרים פלוס' קופת תמצית) לשליחת הסיכומים, זכאים לשמיעה טלפונית של הקורס המלא 'אומנות הסיכום' - כדרך להתענג בידיעת התורה, במחיר מוזל 120 ₪ במקום 500 ₪, ולבחורים 60 ₪ במקום 300 ₪.

הגרלות מיוחדות לכותבי הסיכומים.